

HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD

Institutionen för beteendevetenskap

C-uppsats i specialpedagogik (41-60) 10 poäng
Vt 2005

Individuella utvecklingsplaner i särskolan –

**En kvalitativ intervjustudie med arbetslag, och deras syn
på IUP**

**Författare: Lena Eliasson
 Mia Persson
Handledare: Daniel Östlund**

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformulering	6
1.3 Disposition	6
2 Litteraturgenomgång	7
2.1 Dåtid till nutid	7
2.2 Beslutsfattningsordning	9
2.3 Utarbetande av IUP	9
2.4 Formulering av mål	11
2.5 Utvärdering av mål	12
2.6 Utvecklingssamtal	12
2.7 Krav på kvalitetsredovisning i skolan	13
2.8 Individualisering ur ett teoretiskt perspektiv	14
3 Metoddel	17
3.1 Metodiska övervägande	17
3.2 Genomförande och urval	19
3.3 Etiska övervägande	20
3.4 Tillförlitlighet	20
3.5 Resultatbearbetning	21
4 Resultat och tolkning	23
4.1 Träff 1 grupp	23
4.1.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	23
4.1.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till	24
4.1.3 Sammanfattning av träff 1 grupp A	24
4.2 Träff 1 grupp B	26
4.2.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	26
4.2.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till	26
4.2.3 Sammanfattning av träff 1 grupp B	26
4.2.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 1	27
4.3 Träff 2 grupp A	27
4.3.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	28
4.3.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till	28
4.3.3 Sammanfattning av träff 2 grupp A	28
4.4 Träff 2 grupp B	29
4.4.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	29
4.4.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till	30
4.4.3 Sammanfattning av träff 2 grupp B	30
4.4.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 2	31
4.5 Träff 3 grupp A	31

4.5.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	31
4.5.2 Sammanfattning av träff 3 grupp A	31
4.6 Träff 3 grupp B	32
4.6.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla	32
4.6.2 Diskussionser kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till	32
4.6.3 Sammanfattning av träff 3 grupp B	32
4.6.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 3	33
4.7 Slutsatser	33
5 Diskussion	36
5.1 Resultatanknytning till de teoretiska perspektiven	36
5.2 Resultat och slutsatser med anknytning till litteraturen	37
5.3 Metoddiskussion	39
6 Sammanfattning	42
7 Referenser	44
Bilaga	

1 Inledning

Kårt barn har många namn och de individuella utvecklingsplanerna är inget undantag. Exempel på andra namn som används är individuella utvecklingsprogram, individuell plan och individuell målplan. Vi har på våra arbetsplatser upplevt att många tror att åtgärdsprogram är det samma som individuell utvecklingsplan. Vi menar att individuella utvecklingsplaner är något som utvecklas för alla elever redan i förskolan och som sedan följer eleven under hela dess skolgång. Individuella utvecklingsplaner är därmed något som kan anses vara förebyggande jämfört med åtgärdsprogrammen som sätts in när något problem har uppstått. Åtgärdsprogram är något som några elever får när behov uppstår, medan individuella utvecklingsplaner är något som alla elever i skolan ska ha. (Skolverket, 2003).

Med individuella utvecklingsplaner som i uppsatsen kommer att kallas IUP, menar vi planer som läggs upp av pedagoger för alla elever tillsammans med föräldrar och barn utifrån läroplan och kursplaner, för att dokumentera utveckling och sätta upp nya mål. Dessa används som underlag vid utvecklingssamtal som skolan håller varje termin med barn och föräldrar. Åtgärdsprogram kommer inte att beröras i uppsatsen, mer än genom visionen att IUP kan underlätta för dessa och eventuellt genom sin utveckling göra att behovet av åtgärdsprogrammen minskar. Bengt Persson (2001) menar att individuella utvecklingsplaner på sikt skulle kunna minska behovet av åtgärdsprogram.

1.1 Bakgrund

Fokus lades på IUP i särskolan eftersom vi båda arbetar där. Vår förhoppning är att hitta ett arbetssätt och ett arbetsmaterial som på ett mer åskådligt sätt kan beskriva det arbete som görs tillsammans med elever och föräldrar. Vi vill även hitta ett sätt att åskådliggöra vår verksamhet inför politiker och beslutsfattare på kommunnivå.

I läroplanen Lpo-94 står följande:

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas (Utbildningsdepartementet, 1998 s.9).

För att få en rättvis bedömning på om eleven har gått framåt utifrån sina egenskaper och utvecklats så mycket som möjligt, måste särskolan sätta målen utifrån individen och särskolans kursplan. Om rektors ansvar står i Lpo-94 så här: ”Rektorn ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de riksgiltiga målen och till målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen” (Utbildningsdepartementet, 1998 s.18).

Kan särskolan hitta något bra sätt att redovisa och tydliggöra det arbete den lägger ner på individerna, för föräldrar, elever och politiker? Med vårt intresse för denna fråga och med vår förförståelse närmar vi oss denna uppsats som inriktar sig mot individuella utvecklingsplaner.

Om lärarens ansvar i särskolan står det så här i Lpo-94:

utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen och organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar. s.15

Läraren ska tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle (Utbildningsdepartementet, 1998 s.16).

Regeringen har beslutat att från och med vårterminen 2006, ska varje elev i grundskolan få en individuell utvecklingsplan. Planerna kan utformas som ett avtal mellan elever, lärare och föräldrar, för att eleven ska nå målen. Syftet är att varje elev ska få en förbättrad uppföljning, skolorna ska få stöd, råd och information i arbetet med individuella utvecklingsplaner av skolverket och myndigheterna för skolutveckling. Lärarnas tidning (2005).

”Skolor som utgår från barnet i centrum är dessutom en utbildningsbas för ett människoorienterat samhälle som respekterar alla människors såväl skillnader som värdighet” (Svenska Uneskorådet, 2001).

I en kunskapsöversikt över specialpedagogisk forskning i Sverige hävdar Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) att en utveckling av teori och en breddning av specialpedagogiken eftersöks inom forskningen. Forskning som utgår från elevernas perspektiv efterlyses av Tideman m.fl.(2004), synpunkter och erfarenheter från eleverna efterlyses, samt lärarnas arbete i särskolan ur olika perspektiv. Tideman ställer även frågan ”vilka processer leder till en skola för alla och hur kan dessa processer stimuleras?” (Emanuelsson m.fl. 2001 s 243).

1.2 Syfte och problemformulering

Undersökningen syftar till att ta reda på hur personalen i särskolan tycker att en Individuell utvecklingsplan ska se ut, vad den ska innehålla och vad den ska användas till. Eftersom Carlbeck - kommittén (2004) kommit fram till förslaget att IUP ska finnas för varje elev i särskolan, kan dokumentering av diskussioner som lett fram till ett IUP - material vara till nytta för andra pedagoger.

1.3 Disposition

Undersökningen är upplagd på följande sätt. I litteraturdelen beskrivs hur specialpedagogiken och arbetet med eleverna har svängt genom tiderna, från att knyta problemen till eleverna till att börja söka efter faktorer runt eleven. Här lyfts Giddens, Helldin och Persson fram och deras syn på individualisering. I metoddelen beskrivs de överväganden och val som gjorts under undersökningens gång. Eftersom det var personalgruppens åsikter i särskolan vi ville få fram, valde vi att använda oss av fokusgrupper. Vidare redovisas de etiska överväganden som gjorts och tillförlitligheten i undersökningen. I resultatdelen redovisas en sammanställning av fokusgruppernas diskussioner kring IUP i särskolan. I diskussionsdelen sätts undersökningens resultat in i ett teoretiskt sammanhang. Arbetet avslutas med en sammanfattning.

2 Litteraturgenomgång

I följande kapitel redovisas delar av vad som står i den litteratur vi valt att fördjupa oss i rörande IUP.

2.1 Dåtid till nutid

Under 1930-talet blev välfärdsstaten i Sverige större och större. Detta resulterade i att den offentliga sektorn växte mer och mer. Tidigare hade fattigvården som drivits av allmosor varit rådande, fattigvården började nu bytas ut mot att alla medborgare skulle få vissa rättigheter. Diskussionen om vad som orsakar elevers problem har genom tiden förändrats. Problemen har genom historien mestadels knutits till eleverna och deras inlärningssvårigheter knutits till mål- och tidsstyrning. Genom att ge eleverna stöd förväntades de klara de uppsatta målen på den tid som utsatts. Under 1960-1970-talet ökade specialundervisningen kraftigt. För elever med fysiska handikapp skrevs i läroplanen att det skulle anordnas skolmognadsklass, läsklass, hjälpklass, observationsklass och specialklass (Persson, 2001; Löfquist, 1999).

På 1960-talet användes uttrycket ”elever med speciella behov”. Ordet speciella togs under 1970-talet bort och eleverna benämndes som ”elever med behov”. Behovet var dock fortfarande knutet till den individ som det användes om. Cirka tio år senare på 1980-talet började diskussionerna om att problemen inte endast låg hos individen, utan att det var något som även kunde uppstå i mötet med miljö och omgivning, begreppet ”elever med behov av särskilt stöd” användes. På 1990-talet började begreppet ”elever i behov av särskilt stöd” att användas. Persson (2001) menar att i och med att ordet ”med” ersattes av ordet ”i” åskådliggörs hur de styrande i Sverige sett på skolsvårigheter. Det pedagogiska arbetet ska anpassas i arbetet med eleverna så att var och ens förutsättningar leder till utveckling.

Med drömmar om att utnyttja resurserna på ett bättre sätt och om mer demokrati kom decentraliseringen. Individuella insatser och bättre kunskap om anpassning blev bättre genom att kommunerna på lokal nivå kunde dela upp och organisera resurserna som de fick (SOU 1998:66). Genom decentraliseringen i Sverige fick personer med utvecklingsstörning samma huvudman för sin skolgång som övriga befolkningen, det vill säga kommunen. Detta var en del av den integrering och ökade normaliseringen som idag eftersträvas. Dessutom var förhoppningarna att decentraliseringen skulle underlätta för genomförandet av visionen ”en skola för alla” (Tideman, 2000).

Genom ”en skola för alla” skapas inklusion, vilken innebär att alla ska ha samma rättighet till delaktighet i utbildningen. Det som eftersträvas är att miljön i skolorna ska bli så optimal som möjligt för alla elever. För att detta ska kunna genomföras krävs resurser och kunskap om hur olika individer fungerar och hur de stöttas på bästa sätt (Skrtic, 1995).

Genom LGR 80 kom ett nytt synsätt där klassrumsundervisningen först skulle försöka anpassas utifrån den enskilda individen, innan specialpedagogiska insatser sattes in. Eftersom skolan ser ut som den gör i dag, miljömässigt och undervisningsmässigt med målstyrning och tidsramar samt den ekonomiska situation som råder, blir problemen mer synliga (Helldin, 2002).

Deltagande målstyrning är något som skolsystemet i Sverige bygger på och betyder att de mål som finns skrivna för skolan centralt är så öppet skrivna att varje kommun måste bestämma hur den ska arbeta med dessa mål. Målen som är satta centralt är satta för att styra, utveckla och utvärdera verksamheten. Att konkretisera och precisera målen är ett arbete som förväntas genomföras genom en process där alla på olika nivåer deltar, från politiker genom den lokala skolplanen till lärare och elever i de olika planer som finns för undervisningen.

Genom kommunaliseringen av skolan under 1990-talet försvann beskrivningarna av hur målen skulle uppnås, istället började det läggas vikt vid vilka mål som skulle uppnås. Genom de lokala planerna för undervisningen kan delmål utformas som blir mer hanterbara och

lättarbetade för elever, lärare och de som är inblandade. Viktigt är att utvärdera vilka mål som nåtts, varför de inte nåtts och hur vi kan göra istället, för att öka måluppfyllelsen (Hedenquist, Håkansson, 2001).

Individualisering är något som skolan anser positivt inom politiken i Sverige och då särskilt socialdemokratin är individualism något som anses försämra solidariteten. De positiva egenskaperna individualiseringen fört med sig är just individen i centrum och att insatserna för den blir det eleven behöver. De negativa aspekterna på individualisering t ex en försämrad solidaritet är något som specialpedagogiken inte lagt någon större vikt vid. En individualiserad undervisning leder även till svårigheter för gemenskap och gemensamhet (Helldin, 2001).

År 2001 den 6 december tillsattes en kommitté av regeringen genom dåvarande skolminister Ingegärd Wärnersson, som fick i uppdrag att göra en överblick över rådande läge inom utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Delbetänkande "För den jag är- Om utbildning och utvecklingsstörning" kom den 2 april 2003 (SOU 2003:35).

Slutbetänkande för kommitténs arbete "För oss tillsammans" kom i oktober 2004. I detta slutbetänkande är IUP behandlat som en speciell punkt.

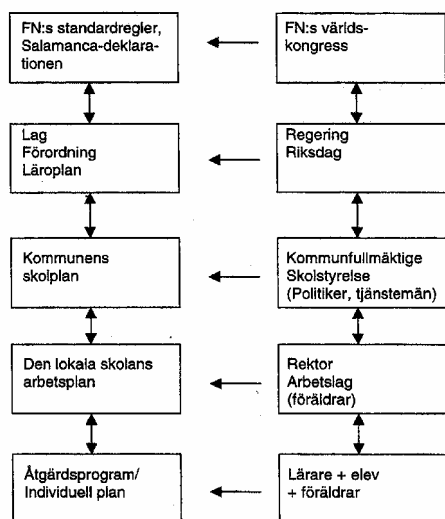
Förslagen som kommittén kommer med innehåller bland annat att en bestämmelse ska införas som innebär att alla elever i särskola och gymnasiesärskola ska ha en IUP.

Planen ska innehålla en utvecklingsplan där det beskrivs var eleven befinner sig i förhållande till läroplaner och kursplaner samt vara utvecklingsdrivande. Kommittén föreslår även att skolverket ska arbeta fram riktlinjer och råd för IUP.

Kommittén anser att IUP kan vara mycket viktig för eleverna i särskolan då deras behov är mycket olika. Vidare skriver kommittén om sekretessen och vikten av att utvecklingsplanerna inte får innehålla uppgifter som bör vara sekretessbelagda (SOU 2004:98).

2.2 Beslutsfattningsordning

De kommunala skolplanerna grundas på lagar, förordningar och nationella läroplaner. I och med decentraliseringen har beslutsfattningen på det lokala planet lagts på kommunerna. Det finns kopplingar mellan alla delar i figuren nedan. Dessa påverkar i sin tur de specialpedagogiska insatserna på olika sätt. Det kan till exempel uppstå meningsskiljaktigheter mellan elevens behov enligt pedagogerna och kommunens tolkning av skollagen.

Figur 1. Beslutsfattningsordning (Roll-Pettersson 1999 s.21).

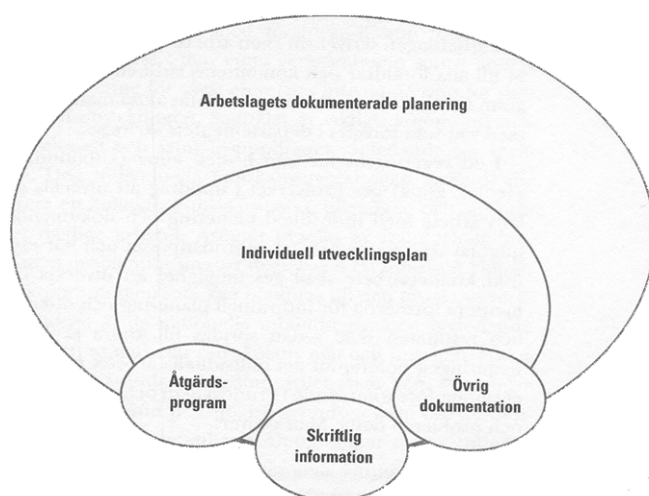
2.3 Utarbetande av IUP

Cirka 20 skolor har fått i uppdrag av regeringen att utarbeta former för individuell planering och dokumentation berättar Myndigheten för skolutveckling, (2004). IUP och portfolio ingår som olika arbetsmetoder och dessutom måste hänsyn tas till läroplan och kursplan. Ingår gör även utvecklingssamtal, åtgärdsprogram och kvalitetsarbete eftersom detta ingår i en IUP. Tydlighet och struktur skapas genom IUP och detta medför både utvecklingsmöjligheter och svårigheter. Resultaten av elevernas arbete och målen med arbetet blir mer åskådliggjorda för alla inblandade, även vägen dit blir tydlig och var eleverna befinner sig på denna väg. Samtal mellan lärare, elever och vårdnadshavare underlättas när IUP används som underlag i arbetet. Eleverna upplever att de kan påverka sin egen situation genom en större inblick och ett större engagemang och där igenom ett större ansvar. Genom IUP får lärare en bra översikt på lärande för varje elev, dess utveckling och vidare utveckling. IUP kräver arbete och tid för lärarna och kan upplevas som den styr en del av verksamheten. Då varje skola kvalitetsredovisar kan IUP användas som en del av resultatredovisningen. Här igenom visas både resultat och utveckling på elevnivå, men även det arbete runt IUP som läggs ner. När lärare försöker bryta ner målen för varje elev i IUP kan detta medföra att de uppsatta målen i läroplan och kursplan tenderar att ta mindre plats i utvecklingssamtal, vilket kan leda till att föräldrarna och eleverna får mindre insyn i dessa. Genom IUP betonas individen och arbetet runt den så mycket att man är rädd för att de sociala sammanhangen i gruppen blir åsidosatta. Försiktighet är något som rekommenderas i arbetet med IUP speciellt i områden som rör elevens personliga och sociala utveckling. Det är viktigt att starka sidor framhävs även om de svaga måste diskuteras. IUP är något som ska ses som ett av redskapen i arbetet med eleverna. IUP måste ställas i relation till läroplan och kursplan och detta måste finnas med i dokumentationen. (Myndigheten för skolutveckling, 2004)

Utbildningsdepartementet tillsatte en expertgrupp 2000 som skulle utreda ökad målfyllelse i skolan och då särskilt för barn i behov av särskilt stöd. Utredningen anser att skolorna behöver tänka mer på sin lärandemiljö och genom detta se elevernas behov för att kunna sätta in rätt åtgärder. Något som anses viktigt är att eleverna känner till de mål som finns uppsatta. Det måste finnas rätt förutsättningar för eleverna att nå målen. Eleverna måste få tid att reflektera och resultaten som nås måste följas upp och utvärderas. IUP måste innehålla både kunskapsutveckling och social utveckling så att en helhet kan överskådas. Enligt expertgruppen finns det inom skolan olika synsätt runt elever i behov av särskilt stöd. I undersökningen uppmärksammas att skolorna anser att specialister i skolan behövs till de elever som är i behov av särskilt stöd på grund av något som kan relateras till den individen. Ser man det från ett annat perspektiv så är det miljön som behöver ses över och anpassas. Det stöd som eleven behöver måste utarbetas med alla inblandade, det vill säga hela skolan och inte endast en del av personalen. Enskilt stöd måste ges i vissa situationer men ska då endast ses som en del i stödarbetet. En IUP bör även samordnas med åtgärdsprogram när ett sådant finns för eleven, anser utredningen. För elever i behov av särskilt stöd finns i dag en lag som säger att de har rätt till ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet hjälper idag eleven, föräldrarna och personalen att veta vad olika personer som är inblandade ska göra och vad som överenskommit. IUP underlättar för arbete över stadiegränserna och överlämningar. Genom IUP finns en tydlig bild av var eleven befinner sig, vart den är på väg och vad den arbetar med för tillfället. IUP ska beskriva elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling, men inte vara någon prestationsmätare. Viktiga förutsättningar för att IUP ska fungera är att samarbetet med hemmet fungerar, att eleven är engagerad och tar ansvar för sitt lärande (Utbildningsdepartementet, 2001).

Individuella planer är något som upprättas för varje elev och som följer den under hela dess skolgång. Fördelarna med detta jämfört med åtgärdsprogram är att IUP är något som kan anses förebyggande. Ett åtgärdsprogram är något som sätts in när något problem uppstått, det vill säga när något redan har hänt (Skolverket, 2003).

I ”Elevens framgång – skolans ansvar” (Skolverket, 2003) beskrivs att redan nu har vissa skolor kommit långt i sitt arbete med individuella planer. På skolor har märkts att behovet av åtgärdsprogram minskat då dessa endast sätts in för elever med stor problematik. Här nedan visas hur dokumentation enligt Skolverket (2003) kan se ut. På organisationsnivå och gruppnivå kan åtgärder beskrivas på ett bra sätt genom att arbetslaget lägger upp en plan som sedan följs upp och utvärderas.

Figur 2. Relationen mellan arbetslagets dokumenterade planering, den individuella utvecklingsplanen samt åtgärdsprogrammet och andra exempel på inslag i den individuella utvecklingsplanen (Skolverket, 2003).

Tideman m.fl. (2004) menar att individualiseringen leder till att alla elever får tillgång till den pedagogik som elever i behov av särskilt stöd idag har tillgång till.

Självförtroendet är kopplat till de prestationer som eleven utför menar Kocken & Larsson Lindholm (2001). Eleverna får genom den individuellt anpassade undervisningen rätt nivå på sina arbetsuppgifter. Skolan måste se till att det råder ett accepterande klimat. Det är viktigt att se vad föräldrarna ska ge och vad skolan kan bidra med för att de tillsammans ska säkerställa den positiva självbild som är målet för den individuella utvecklingen hos våra barn och elever. Under utvecklingssamtalen får eleven kontinuerlig feedback som individ och gruppmedlem om sin kunskapsutveckling. Detta ger en värdefull möjlighet att tillsammans med föräldrar och lärare reglera bilden av sig själv, som en unik person som blir sedd, hörd och bekräftad (Kocken & Larsson Lindholm, 2001).

Skolor och myndigheter tänker olika om vad som är olikheter och likheter. Genom sina åsikter har de skapat grunden till hur åtgärderna kommer att se ut. För att få fram en utveckling inom detta område behövs fördjupning och samordning mellan det specialpedagogiska forskningsfältet, lärarutbildningen och skolan (Tideman, 2004).

Elfström (2004) har i sin undersökning kommit fram till att, kraven på en individualiserad utbildning, en slopad timplan, en önskan om ökad måluppfyllelse samt en utvärdering av denna resulterat i behovet av mer dokumentation som i sin tur lett fram till IUP. Förhoppningarna är att stadieövergångar och överlämningar ska underlättas för personal, elever och föräldrar. Genom IUP bör samtalen om läroplaner och kursplaner öka och detta resulterar i en ökad samsyn mot dessa dokument. Utformningen av IUP skiljer sig mycket mellan kommunerna, skiljer sig gör även arbetssätten på vilka man arbetat fram materialet. Skillnaden ligger i vem som tar beslutet om införandet av materialet. Kommer det från förvaltning, tillsätts ofta en arbetsgrupp som arbetar fram materialet, tas initiativet av personalen på fältet, är det de tillsammans som arbetar fram materialet. Materialet får därför mycket olika form då olika synsätt styr utseendet. Därför räcker det inte med checklista som visar var eleven befinner sig och vad som är nästa mål utan en kompletterande dokumentation behövs. Syftet för personalen och eleven är att eleven ska se sin positiva utveckling, men ändå se vad den behöver arbeta med. Dessutom tydliggörs utvecklingen för pedagogerna och föräldrarna. För samhället är syftet något annat, det syftar till att eleverna ska få godkända betyg för att sedan klara gymnasiet på ett bra sätt. Genom att använda sig av IUP för utvärdering av verksamheten bildar de även en inriktning för verksamheten. Det som ska utvärderas måste arbetas med, annars finns inget att utvärdera. Det vill säga IUP bestämmer indirekt mot vad IUP ska riktas. Det är viktigt vid användandet av IUP att ställa sig frågorna hur, när och i vilka situationer som barnet visar sina förmågor. IUP ska inte användas som ett material där man endast prickar av det barnet uppnått utan även som ett diskussionsunderlag. Utformningen av materialet kräver mycket tid, ofta mer än ett år (Elfström, 2004).

Arbetet har för många i undersökningen känts krävande. De poängterar ändå fördelarna som utarbetningen fört med sig, dessa är t ex ett gemensamt synsätt som vidare leder till ett individbaserat synsätt, mer delaktighet för föräldrarna och en stärkt yrkesroll för pedagogerna. En nackdel med IUP anser Elfström (2004) är att individualiseringen leder till en minskad fokus på gruppen och en ökad fokus på individen. Detta leder till att relationer i gruppen och samband i denna lämnas ett litet utrymme.

2.4 Formulering av mål

Att skriva ner sina ambitioner med undervisning utan att ha krav på när detta ska utvärderas är enkelt menar Hedenquist & Håkansson (2001). Ofta används denna metod när mål ska skrivas för verksamheten vilket leder till vackra ord som ingen känner ansvar gentemot. Men att skriva ner tydliga mål med krav på redovisning är mycket svårare.

Tydliga mål har stora fördelar. Genom tydliga mål kan arbetet inriktas mot de områden som är viktiga och som gemensamt bestämts fokusering mot. Genom detta skapas engagemang hos dem som ska arbeta med måluppfyllelsen, det leder till kommunikation som i sin tur förebygger missförstånd. Resurserna kan användas på rätt ställe. För att kunna styra rätt resurs till rätt tillfälle är tydliga mål viktiga. Dessutom underlättar de för senare utvärdering som i sin tur leder till en kvalitetsutveckling. För utomstående t ex föräldrar, ökar insyn och inflytande och kan visa på hur skattepengar används. Politiker och beslutsfattare får visat för sig vilka behov verksamheten har. Målen måste följa de lagar, förordningar och styrdokument som finns. Mål på lokalnivå måste vara skrivna utifrån den kommunala skolplanen. Uppnåendemål som skrivs måste vara möjliga att uppnå, annars skapas endast frustration och besvikelse. När metoder för diagnostisering används rutinmässigt och varje elev får det stöd den behöver genom en individuell utvecklingsplan, då får också eleverna det stöd de behöver i sin utveckling. Dessutom måste eleverna få ett större inflytande över sin utbildning genom klassråd, delaktighet i målformulering och utvärdering på individnivå. (Hedenquist & Håkansson, 2001).

Skolverket (2003) skriver om att då syftet med dokument som åtgärdsprogram är att främja samarbetet med hemmet är det en förutsättning att de skrivs med ett lättförståligt språk, särskilt då språksvårigheter och flerspråkighet förekommer. Enklast är när dokumenten skrivs för barnet då språket anpassas därefter och genom det blir lättförståligt även för föräldrarna.

2.5 Utvärdering av mål

Genom att utvärdera verksamheten värderar och graderar vi den mot överenskomna kriterier, denna definition används av Skolverket. Alla områden brukar inte utvärderas samtidigt utan delar väljs ut av verksamheten varje år. Vilka delar som väljs kan bero på önskemål från föräldrar, elever eller personal. Att vid utvärderingen ha en dokumentation av det som bestämts ska utvärderas, innebär en stor fördel. Utvärderingens funktion i verksamheten har varit oklar för många. Frågorna har mest varit avsedda att mäta attityder och frågor ställdes om sådant där svar redan fanns. Ofta gavs ingen respons på utvärderingen, och därmed fanns ingen möjlighet att rätta till misstag. Idag ser de allra flesta inom skolan utvärderingen som en kontroll av att arbetet är på rätt väg mot de uppställda målen. Uppdraget är tydligare i en målstyrd organisation. Idag följer Skolverket upp läroplanen, kommunen sin skolplan och skolan följer upp och utvärderar sin lokala arbetsplan. Varje skola behöver utveckla ett system för utvärdering som kan användas från år till år för att möjliggöra jämförelser över tid. Först då blir det synligt om åtgärder behöver vidtas för förändring (Hedenquist & Håkansson, 2001).

Skolan har alltid varit duktig på att beskriva vad den gör men inte hur det görs. Genom att beskriva själva processen ökas effektiviteten. (Kocken, Larsson Lindholm, 2001).

2.6 Utvecklingssamtal

”Läraren skall

- Genom utvecklingssamtal främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling.
- Utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmet samt informera rektorn”(Lpo 94, s.18).

Utvecklingssamtalet regleras i grundskoleförordningen 7 kap 2§, där det står att utvecklingssamtal ska hållas minst en gång per termin. Utvecklingssamtalet blev 1994 obligatoriskt i grundskolan enligt (Ellmin & Josefsson, 1995). Den nya läroplanen lade större vikt vid samarbetet mellan hemmet och skolan än tidigare läroplaner. Utvecklingssamtalen har fått en viktig roll för att skapa kvalitet i mötet mellan skolan, föräldrarna och eleven.

Samtalen ska vara ett jämbördigt möte mellan de tre parterna. Samtalen är tänkta att vara en mötesplats där dialogen mellan lärare, elev och föräldrar underlättas. Innehållet ska fokuseras på framtiden och de möjligheter skolan och hemmet tillsammans kan skapa för eleven. Klara besked ska ges om elevens studieresultat och sociala utveckling. De ska vara personliga och kan handla om hur eleven tänker, känner och beter sig i skolan. Eleven måste ges tillfälle till att reflektera och därmed utveckla sin förmåga att själv utvärdera sin kunskapsutveckling.

Syftet är att bidra till utveckling, både den kunskapsmässiga och den sociala. Utifrån detta måste läraren bestämma målet för varje enskilt samtal. Utvecklingssamtalen är ett viktigt led i skolans demokratiseringsprocess. Eleven ska ta en aktiv roll och vara i fokus.

Läraren ska också styra samtalet så att föräldern inkluderas i läroprocessen. Skolledare och lärare behöver bli medvetna om samtalskonst. För att läraren ska kunna få eleverna att utveckla sin förmåga till reflektion krävs det att läraren själv får möjlighet till att reflektera. Läraren behöver själv få möjlighet att delta i professionella samtal med sin skolledare, behovet av handledning ökar. Kraven på lärarens förmåga att fungera som fullvärdig samtalspartner, gör att behovet av fortbildning ökar (Ellmin, Josefsson, 1995).

2.7 Krav på kvalitetsredovisning i skolan

Kvalitetsutveckling kommer från industrin. Där har erfarenheter och modeller byggts upp och forskning har bedrivits samt nya metoder utvecklats. Det är den kunskapen som används när vi på olika sätt försöker utveckla skolan och höja kvaliteten.

Kvalitetsutveckling innebär en medveten strävan efter förbättringar. För att kunna förbättra elevernas kunskaper och resultat samt visa på deras utveckling, ska all personal vara delaktig i skolans utvecklingsarbete. Medveten kvalitetsutveckling ger både motiverade elever och motiverad skolpersonal. Genom tydlighet visas barnets utveckling, då ökar medvetenheten även hos föräldrarna (Kocken & Larsson Lindholm, 2001).

Skolan är av tradition en talande kultur. För att höja kvaliteten måste lärare använda sig mer av skriftspråket. Genom att dokumentera sitt arbete tvingas tydlighet fram, vilket är viktigt i ett kvalitetsperspektiv. När tänkta tankar skrivs och inte bara talas är det kvalitet (Eriksson, 1998).

Pedagogisk dokumentation kan vara ett redskap för att synliggöra och öppna för granskning av den egna praktiken. Pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete, där såväl lärare som elever/barn, föräldrar och andra kan delta (SOU 1997:157, Att erövra omvärlden, s 98).

När det praktiska arbetet skrivs ner måste personlig ställning tas, genom detta blir det osynligt synligt. Dokumentation kan bland annat vara dagliga anteckningar, observationer, planeringar och utvärderingar. Dessa dokument behövs för att kunna se vad som faktiskt händer i verksamheten. Utan dokumentationer finns det ingen möjlighet att gå tillbaka i tänkandet, vilket är en förutsättning för att kunna komma vidare (Eriksson, 1998).

Skolverket ställer krav på skriftliga dokumentationer genom de årliga kvalitetsredovisningarna. Där handlar det inte om att ta upp allt som har gjorts (teman, utbildningar, studiebesök etc.) utan mer om hur och varför det har gjorts, det vill säga syftet med arbetet. Det skrivna behövs för att kunna informera kommunpolitiker, föräldrar och allmänheten om skolans arbete. Den centrala huvudprocessen i skolan är elevers lärande. Den skriftliga dokumentationen skärper personalens syn och förståelse för kvalitetsutveckling. Genom att kunna och våga visa upp det pedagogiska arbetet, ges möjlighet att dra in så många som möjligt för att diskutera skolans arbete. Det är först när arbetet kan jämföras med hur det var tidigare eller hur det är på andra ställen som slutsatser kan dras. Ett effektivt sätt att förbättras är att jämföra sig själv och andra (Eriksson, 1998).

2.8 Individualisering ur ett teoretiskt perspektiv

Giddens (1991) skriver om modernitetens villkor (de moderna institutionerna som lägger sig i de traditionella vanor och seder som finns i samhället) där det är viktigt att personlig och social utveckling kopplas samman som en följd av en process där det förändrade jaget bildas och utvecklas. Den socialisering som barn tidigt går igenom blir allt oftare tillrättalagd och styrd av pedagoger istället för att den förs över naturligt mellan generationerna. Överföringen mellan generationerna skapar en trygghet som av samhället ses som ett skyddsnet. Detta förstörs i moderniteten när en organisation som skolan går in och styr. Giddens skriver vidare om motivation som han anser är något som grundar sig i individens känslomässiga tillstånd. Det innefattar både medvetna och omedvetna känslor, gällande impulser och kval. Motiv är något som kopplas till de grundläggande känslorna som någon upplevt i ett visst sammanhang. Stolthet är något som uppstår i situationer där andra är inblandade och är mycket beroende av hur andra ställer sig till det man känner stolthet inför.

Giddens (1999) tar upp frågan om vad den nya individualismen som socialdemokratin strävar efter egentligen leder till. "Är vi vittnen till framväxten av en "jag"-generation och i slutändan ett "jag först"-samhälle som ofrånkomligen bryter ned gemensamma värden och allmänna inrättningar?" Giddens menar vidare att samhället idag inriktas på individualism, han ser detta som ett problem för samhället i framtiden. Inom socialdemokratin har begreppet solidaritet genom tiden varit ett begrepp som ansetts centralt. I dagens samhälle med all dess variation och mångfald anser han att individualismen motverkar ett solidariskt samhälle. Inom socialdemokratin har individualismen varit ett negativt begrepp, den uppfattades som solidaritetens motpol. Detta kan jämföras med figur 1 s.8 där beslutsfattningsordningen visas. Där kan vi se att regeringen står med bland de översta rutorna i figuren medan åtgärdsprogram och individuella planer står längst ned tillsammans med lärare. Detta skulle betyda att när regeringen är socialdemokratisk borde solidariteten anses viktig. Genom denna förklaring menar Giddens (1999) att individualism jämförs med egoism eller egocentricitet och inte individanpassning som tolkningen har varit inom skolvärlden. Specialpedagogisk forskning har tolkat detta som att den enskilda individen och stödet som denna behöver ska sättas i centrum. Specialpedagogiken och forskningen inom denna har inte varit öppen för de negativa konsekvenser som detta synsätt har medfört. Genom individualiseringen i skolan försvåras arbetet för gemenskap anser Giddens (1999).

Persson (2001) menar att en individualistisk inriktning underlättar för individcentrerad forskning som den specialpedagogiska forskningen. Samhället skapar behov av den typ av forskning som "passar" i samhället just då. Individualismen i samhället skapar en viss inriktning på forskning genom t ex det upplägg, de metoder och de ideologier som passar in just då.

Helldin (2002) menar att specialpedagogiken riktat in sig på den enskilda individen och centrerat hjälpen kring denna. Han delger att han uppmärksammat att specialpedagogiken inte sett de negativa konsekvenserna som detta för med sig. Helldin menar att en stark individcentrerad skapar svårigheter för gruppaktiviteter. Enligt Giddens (1999) har solidaritet och gemenskap varit rådande när den kristna demokratiska traditionen växt fram. Han frågar sig om de individer som idag skapas i samhället med fokus på sig själva är avskärmade från att känna samhällsansvar. Alla elever i skolan idag är i behov av grupper och gruppstillhörighet. Helldin frågar sig: Vad skapar individualismen i detta?

Sociala processer som finns i samhället idag lägger grunden till specialpedagogikens politiskt-normativa bas. Politiken uttrycker idag vilja att stödja utsatta och svaga grupper, detta leder till medkänsla för just dessa grupper i samhället. Synen på dessa grupper varierar mycket beroende på olika situationer och olika epoker i vårt samhälle. Partierna i Sverige har under de senaste 40 åren varit överens om att skolan ska inriktas mot "en skola för alla". Den har varit så inriktad på detta att den glömt att studera efterverkningarna av denna inriktning.

Ett av problemen som utkristalliserats är att kraven på måluppfyllelse i skolan resulterat i vilka elever som är i behov av specialpedagogiskt stöd och vilka som inte har det behovet. Detta resulterar i svårigheter för specialpedagogiken att definiera egna teorier, då behovet och arbetssättet styrs av samhället och politikerna. (Persson 2001)

Det finns två olika sätt att se på elevernas svårigheter i skolan menar Persson (2001). Det traditionella kategoriska perspektivet är idag det rådande inom specialpedagogiken. Det innebär att skolan löser akuta problem för eleven genom att utgå från elevens problem, som ofta knyts till diagnoser och inte till skolans miljö. Skolan löser problemen kortsiktigt och tittar inte på miljön runt eleven vid problemlösningen. Det andra sättet att se på specialpedagogisk verksamhet är det relationella perspektivet. Utifrån det perspektivet löser skolan problemen på längre sikt och genom att utnyttja alla resurser, alla deltar. Båda perspektiven behövs eftersom specialpedagogiken motiverar sin existens genom att lösa akuta problem. Det är viktigt att i problemlösningen försöka närma sig den vanliga undervisningen med specialpedagogiken.

En vanlig beskrivning, enligt Persson (2001), av specialpedagogik är att det sätts in i skolan när problem uppstår och pedagogiken i skolan inte är tillräcklig. Specialpedagogiken hämtar sin teori från psykologi, sociologi och medicin, med det menas att den är ett tvärvetenskapligt kunskapsområde. Den är även politiskt normativ och med detta menas att den handlar om samhället, människorna i samhället och om hur samhället tycker att personer i behov av särskilt stöd ska ha det i framtiden och hur de har det nu. Det finns även en funktionell utgångspunkt i specialpedagogiken, det innebär de funktioner som denna ska infria. De finns inte klart och tydligt uttryckta och i och med detta uppstår ofta hinder för specialpedagogikens utveckling.

Persson (2001) skriver att Skrtic menar att specialpedagoger ofta får den vanliga pedagogiken att se att den inte räcker till. För att utveckla specialpedagogiken måste den frigöra sig från pedagogiken. Motiven för den specialpedagogiska verksamheten måste bli tydligare och vi måste kritiskt våga granska dess verksamhet för att förstå krisen som idag finns i västvärldens skolsystem och kanske hitta en lösning på denna. Genom att våga se och analysera de problem som uppstår på grund av den organisation skolan idag har där individerna lastas för de problem som uppstår i samspel med miljön, kan utbildningar bli mer effektiva och en utbildning för alla har förutsättningar att skapas.

Vidare skriver Persson (2001) att Skidmore tillsammans med en forskargrupp kritiserar Skrtics tankar genom att hävda att han endast vill få till ett paradigmskifte och på så sätt lösa skolvärldens problem. De anser istället att det som en reaktion på det sociopolitiska paradigmet uppkommit ett organisatoriskt paradigm som precis som samhället speglar institutionella verksamheter som skolan. Det sociopolitiska paradigmet uppstod efter det psykologiskt-medicinska paradigmet som innebar att alla problem kopplades till individen. Gruppen menar vidare att, slutsatser som att ett av dessa paradigm skulle vara tillräckligt för att förstå specialpedagogiken, är förkastligt. Vidare skriver gruppen att alla tre paradigm fokuserar runt åtgärder på symptom. Det som skiljer dem åt är vad som ska åtgärdas. Gruppen fortsätter med att olika uppfattningar skall diskuteras för att nå utveckling och insikt, detta sker i praktiken och inte inom den akademiska världen och på universitet.

Stainback och Stainback säger enligt Persson (2001) att specialpedagogiken och pedagogiken länge arbetat sida vid sida, vilket lett till att den vanliga pedagogiken idag brister i sin förmåga att möta barn i olika behov av stöd. Klasslärarna är vana att någon tar hand om barn i behov av stöd och tänker inte på dessa vid planering av sin undervisning.

IUP är något som ska ses som ett av redskapen i arbetet med eleverna (Myndigheten för skolutveckling, 2004). Skolorna behöver tänka mer på sin lärandemiljö och genom detta se elevernas behov för att kunna sätta in rätt åtgärder. Sett ur ett relationellt perspektiv måste stödet runt eleverna utarbetas med alla runt eleven, dvs. hela skolan och inte endast en del av

personalen. IUP kan anses vara förebyggande jämfört med åtgärdsprogram som sätts in när ett problem har uppstått (Skolverket, 2003).

3 Metodel

Denna del innehåller en beskrivning av hur undersökningen genomförts och vilka olika överväganden som gjorts.

3.1 Metodiska övervägande

När ämnet för undersökningen valdes var tanken från början att få fram ett IUP - material för särskolan. Arbetet startade med fördjupning i litteratur för att skapa oss den förförståelse som undersökningen krävde. Denna kunskap lades till den förförståelse som vi genom våra arbetsplatser inom särskolan redan hade. Därefter fördes diskussionen om kvalitativa intervjuer skulle ge svar på de frågor vi ställde oss. Från början bestämdes att intervjua personal inom särskolan i enskilda intervjuer. Enligt Trost (1997) ger kvalitativa intervjuer värden eller kategorier istället för variabelvärden som är gällande vid kvantitativa undersökningar. Genom en kvalitativ undersökning försöker undersökningen förstå de intervjuade eller hitta mönster i intervjuerna. Syftet med en kvalitativ forskningsintervju är enligt Kvale (1997) att få beskrivningar av de intervjuades livsvärld och utifrån detta tolka deras mening. I denna sorts intervjuer finns möjligheter att förändra frågornas form eller ordningsföljd om så behövs.

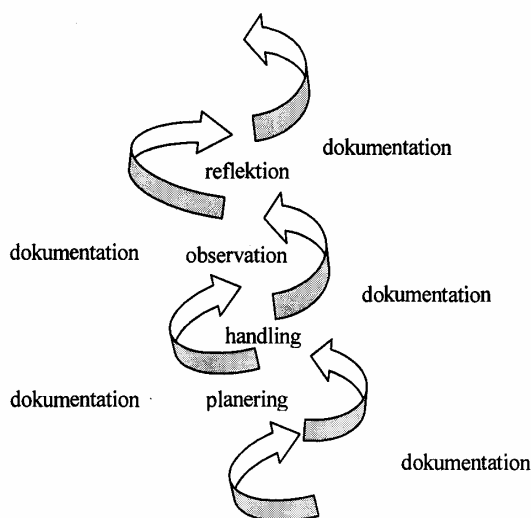
Eftersom vi ville få fram gruppens åsikt gjordes valet att utföra intervjuerna i grupper, så kallade fokusgrupper.

Fokusgrupper är något som enligt Denscombe (2000) har blivit en populär intervjuform. Fokusgrupper innebär att forskaren intar en roll som "moderator". I denna roll undersöker han/hon attityder, åsikter, känslor och idéer inom det utvalda ämnet. Moderatoren introducerar en frågeställning som ämnas fokusera diskussionen kring det ämne som skall undersökas. Som moderatorer valde vi att aktivt delta i diskussionerna som fördes. Vinsten av fokusgruppens diskussion är att få fram gruppens synpunkt av ämnet, snarare än varje individs individuella åsikt. Detta kan för många kännas som en enklare intervjuform. Moderatoren har till uppgift att se till att alla får sin röst hörd och att det inte är en i gruppen som styr åsikterna. Fokusgrupper används ofta i industrin när nya produkter ska tas fram. Eftersom det var runt en ny produkt det vill säga IUP materialet diskussionerna fördes och runt framarbetandet av detta valde vi att kalla grupperna fokusgrupper. Där igenom fick vi fram gruppens åsikt redan på plats för intervjun. Nackdelen med fokusgrupper är att man inte får fram vad varje person i gruppen tycker. Dessutom kan fokusgrupperna leda till att någon eller några i gruppen styr inriktningen eller tycker väldigt mycket, medan några andra inte vågar säga vad de tycker.

För att få lov att delta aktivt i diskussionerna kring frågorna valde vi att genomföra undersökningen med inspiration av aktionsforskning. Aktionsforskningen bygger enligt Rönnerman (1998) på att det genomförs ett projekt där utgångspunkten är en frågeställning. Kring frågeställningen utvecklas en diskussion och kring detta dokumenteras vad som sker. Detta reflekteras runt och erfarenheterna sprids vidare. När utvecklingsarbetet sätts in i ett sammanhang, känns arbetet utvecklande och givande för de som deltar.

Redan på 1940-talet talar Kurt Lewin i USA om aktionsforskning och dess cykliska process som innehöll delarna planera, agera, observera och reflektera. Aktionsforskning är en form av forskning som hela tiden leder till nya frågor genom de reflektioner man gör, detta leder till en ständig utveckling av arbetet som utförs. Under 1960-talet användes i England aktionsforskningen av Lawrens Stenhouse. Han pekade på att forskning och utvecklingen som denna gav var sammanbundet med vart annat. För att kunna utveckla verksamheten och för att reflektionerna i forskningen skulle leda framåt, var det tvunget att personer som var yrkesverksamma deltog i denna. Tillsammans med Stenhouse arbetade i England Stephen Kemmis. De beskriver aktionsforskningen som en spiral. Delarna planera, agera, observera

och reflektera finns med precis som i Levins beskrivning, men efter att varje runda med delmomenten avslutas, leder den vidare till en ny planering som sedan leder vidare till nästa del. Här igenom utvecklas praktiken vidare.

Figur 3 Aktionsforskning en kontinuerlig process, Karlsudd, P. (2002) s.21.

Kullberg (1996) skriver att under studiens gång ändras de frågor som forskaren formulerat från början. Innehållet i forskningen påverkas av personerna som deltar i denna dvs. både forskaren och övriga. De ursprungligt formulerade frågorna pekar på det som forskaren bestämt sig för att undersöka. Det går inte att på förhand beskriva eller förutse vad som ska komma fram ur undersökningen då personer och forskare är individer. Då intervjuerna i fokusgrupperna startade utgick vi från en frågeguide (bilaga I), som diskussionerna skulle fokusera kring. Efter första träffen visade det sig att frågorna gick in i varandra och svaren resulterade i två svarskategorier. Eftersom frågeställningarna slipas hela tiden är problemformuleringen något som också förändras under tiden. Efterhand som undersökningen fortgick ändrades problemformuleringen i och med att frågeguiden förändrades. Kullberg skriver vidare att de frågor som växer fram under tiden kan ses som djupfrågor. Etnografiska studier bygger på att forskaren deltar i det han studerar. Forskaren befinner sig i gruppen under en längre tid och agerar så mycket som undersökningen tillåter. Vi befann oss i grupperna vid tre tillfällen under en två månaders period och under denna tid fördes diskussionerna i grupperna. Etnografen räknas till mesta del som en kvalitativ metod. Genom reflektioner förs forskningen vidare. Att vara deltagare i sin egen forskning innebär att byta roller, från en i gruppen till en utomstående person. Det är viktigt att forskaren så snabbt som möjligt antecknar det hon eller han ser. Vid etnografiska undersökningar kan ett samtal avbrytas och återupptas vid ett annat tillfälle. Det är nödvändigt för forskaren att hela tiden föra anteckningar av olika slag, det kan t.ex. vara fältanteckningar, loggbok, dagbok. Viktigt är också att samtala med berörda personer i studien, läsa och reflektera över innehållet i relevant litteratur. Genom undersökningen på fältet samlas olika dokument och olika saker in om och av personerna som deltar. Etnografen gör fortlöpande tolkningar av det som insamlas och genomför en slutlig tolkning. Genom en narrativ (berättande) text beskriver etnografen undersökningen med inslag av egen tolkning (Kullberg, 1996).

Undersökningen anses ändå vara kvalitativ vilket enligt Jacobsen (2002) innebär att det råder en öppenhet i ansatsen. Undersökningen innehåller inga fasta frågor eller svarskategorier. Detta resulterar i att undersökningen kan få en hög intern giltighet. Vi ville på så sätt få fram den "riktiga" förståelsen det vill säga få fram gruppernas uppfattningar kring ämnet som diskuterades.

3.2 Genomförande och urval

Undersökningen genomfördes som en kvalitativ intervju i fokusgrupper. Undersökningen inspirerades av aktionsforskning och antog en etnografisk ansats, där moderatorn har en aktiv del i diskussionerna. På ett av rektorsområdena, som vidare i undersökningen kommer att kallas grupp A, fanns redan en fokusgrupp färdig. Detta eftersom det tidigare under hösten bestämts på en studiedag att rektorsområdet skulle satsa på att införa IUP. På studiedagen bestämdes att en från varje arbetslag i särskolan skulle finnas i gruppen. Varje arbetslag valde därefter ut en villig personal till att delta i diskussionerna och framarbetandet av IUP materialet. I gruppen ingick sju personer som arbetade inom särskolans rektorsområde. Alla delar i särskolan var representerade i gruppen, från personal för de yngre eleverna, till personal för de äldre eleverna och personal från träningsskolan. Dessutom fanns i gruppen två personal som arbetar med särskolegrupper som är lokalintegrerade på grundskolor i kommunen. I dessa grupper finns grundskoleelever integrerade i särskolan. IUP-gruppen tillsattes av rektor i grupp A, då ett gemensamt beslut av personalen togs hösten 2004 att införa IUP på samtliga elever innan vårterminen 2005 slut. Beslutet om införandet togs eftersom beslut om införande av IUP tagits av förskole- och grundskolenämnden i kommunen. Tidigare under hösten hade personalen och rektor börjat undersöka olika IUP-material som fanns färdiga. Då dessa inte ansågs stämma överens med de förväntningar som fanns på innehållet i materialet, tillsattes IUP-gruppen för att utarbeta ett material som stämde överens med de önskemål och förväntningar som fanns.

På det andra rektorsområdet, som vidare i undersökningen kommer att kallas grupp B, kontaktades rektor för särskolan. Med hjälp av rektor sammankallades en grupp med liknande sammansättning som på grupp A, för att jämförelser mellan grupperna skulle kunna göras vid ett senare skede. Detta gjordes genom att rektor skrev en kallelse till de sju personer som denne ansåg passa i gruppen. Rektor valde sådana personer som hon trodde skulle vara intresserade av diskussionerna. Detta kan ha påverkat diskussionerna eftersom alla i gruppen kanske inte deltog frivilligt. På detta rektorsområde hade diskussioner om IUP inte startat, dock fanns ett material framtaget av pedagogisk samordnare i kommunen. Det material som fanns användes väldigt olika på de olika skolorna. Önskemål från personalen fanns på material för att på ett bra sätt kunna dokumentera arbetet som gjordes med eleverna och elevernas utveckling.

En frågeguide sammanställdes med frågeställningar som undersökningen skulle använda som ämne att fokusera runt. Enligt Kvale (1997) så beror antalet nödvändiga intervjupersoner på syftet för undersökningen. Intervjua så många personer som det behövs för att ta reda på det du vill veta. I kvalitativa intervjuer finns det tendenser till att antalet intervjuer blir för litet eller för stort. Om materialet är för stort är det svårt att göra ingående tolkningar, om det är för litet är det omöjligt att göra generaliseringar eller prova hypoteser om skillnader mellan grupper. Deltagarna i fokusgrupperna informerades om studiens syfte. Då fokusgrupperna bestod av många individer föreslogs tid och plats av intervjuaren. Enligt Trost (1997) är det bra att ringa och boka tid för intervjun. Den intervjuade ska helst välja plats för intervjun.

Intervjuerna spelades inte in på band utan anteckningar fördes under gruppernas diskussioner. Under diskussionerna antecknade moderatorn det som diskuterades i gruppen och om gruppen tog beslut i några frågor. Detta för att så många deltog i grupperna och undersökningen beslutade att den troligen inte skulle kunna höra vem som sa vad på ett band.

Sist på varje fokusgruppträff sammanfattade moderatorn med att läsa upp de anteckningar som förts under diskussionen, deltagarna i grupperna gavs möjlighet att bekräfta eller dementera informationen.

Grupperna träffades vid tre tillfällen, där frågorna i frågeguiden (se bilaga) diskuterades. Dessutom träffades grupperna ytterligare en gång då den slutgiltiga sammanställningen av

materialet lästes upp. Ingen av deltagarna i grupperna hade något att tillägga vid dessa träffar utan ansåg att det viktigaste fanns med. Vi har uppfattningen om att alla kommit till tals i grupperna och att åsikterna kring de olika frågorna i frågeguiden framkommit. Närvaron vid träffarna har i båda fokusgrupperna varierat något, det vill säga någon har varit borta någon gång.

Under diskussionerna där vi deltog som moderatorer och deltog i diskussionerna förde vi även anteckningar. Det var ibland svårt att hinna med att anteckna det som sades. I efterhand hade det kanske varit bättre att vi båda varit närvarande vid de olika träffarna i båda grupperna. Genom att vi läst upp materialet en sista gång för grupperna tror vi att vi fått med det mesta som varit relevant för diskussionerna.

3.3 Etiska överväganden

Innan intervjuerna startade hade vi tagit del av de forskningsetiska principerna inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning. Vi var noga med att följa de fyra huvudkraven, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Samtyckeskravet uppfylldes i och med att de deltagande informerades om undersökningens syfte, deltagandet var frivilligt och möjligheten fanns att själv avbryta medverkan i undersökningen. Deltagarna underrättades även om hur resultaten skulle användas. Nyttjandekravet uppfylldes i och med att deltagarna informerades om att intervjuaren skulle behandlas konfidentiellt. Inga utomstående skulle få ta del av intervjuerna och därmed var det bara vi som hade vetskap om vem som sagt vad. (Vetenskapsrådet, 1990).

Problemformuleringen ansågs inte vara av känslig karaktär och därför kunde de intervjuade informeras om denna innan intervjun startade. Jacobsen (2002) skriver att det är endast när problemet anses känsligt som övervägande behöver ske om att inte informera om det innan intervjun. Vetenskapsrådet (1990) menar att inga personuppgifter som möjliggör att enskilda personer kan identifieras av utomstående ska användas i avrapporteringen, genom detta uppfylls konfidentialitetskravet.

Det är bra enligt Kvale (1997) om den intervjuade får en bakgrund till intervjun och att syftet med undersökningen beskrivs, annan information om undersökningen bör vänta till efter intervjun. Enligt de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet (1990) har givit ut ska det vara omöjligt för utomstående personer att identifiera enskilda personer som deltagit i undersökningen. Det är viktigt enligt Trost (1997) att man informerar den intervjuade om att dennes identitet inte kommer att igenkännas eller röjas i undersökningen.

3.4 Tillförlitlighet

För att öka tillförlitligheten i en etnografisk studie kan man låta de personer som deltagit i undersökningen läsa igenom resultat och analys och ge respons på dessa. För att stärka reliabiliteten kan forskaren försöka tydliggöra de olika stegen t.ex. genom att hela tiden skriva ner tillvägagångssättet (Kullberg, 1996).

Det finns en allmän problematik gällande spridning av pedagogers kunskaper och erfarenheter när man tittar på skolutveckling skriver Rönnerman (2004). Frågor kring trovärdighet och tillförlitlighet blir aktuella när kunskapen ska användas av någon annan än den som har skapat den. Där kritiseras praktikerforskning bl.a. aktionsforskningen just för att den kunskap som utvecklas anses vara alltför praktikbunden och anses inte ha särskilt stor giltighet utanför den egna verksamheten. Lincoln och Guba i Rönnerman (2004) menar att det viktigaste är att kunna visa på att forskarens tolkning är trovärdig för de som bidrog med data till forskningen. Frågan om trovärdighet lämnas över till den som vill använda sig av forskningsresultaten för att själv avgöra om den överensstämmer med sin verksamhet. Därmed fräntas forskaren ansvaret för valideringsfrågan.

Hur avgörs tillförlitligheten och vad som undersöks? undrar Walker i Rönnerman (2004). Det som undersöks är personers uppfattningar om något alltså, deras egna personliga uppfattningar. Personerna upplever sina uppfattningar som sanningar och ibland kanske dessa är viktigare än det som faktiskt är sant. För undersökaren är dessa sanningar viktigare än de sanningar som kommer från andra källor.

Dadds menar enligt Rönnerman (2004) att det finns olika sätt att se på tillförlitligheten i aktionsforskningar, som utförts av lärare, inom en demokratisk ram. För att utvärdera den kunskap som kommer ur aktionsforskning menar Dadds att hänsyn måste tas till textens kvalitet. Hänsyn måste även tas till hur platsen för forskningen påverkats genom lärandet, samarbetet och utvecklingen som den lett till. I hur stor utsträckning resultaten är användbara för forskaren och personer i samma situation är avgörande för dess tillförlitlighet. Av vikt är hur användbara nya infallsvinklar som framkommit är. Forskaren bör vidare fundera över olika infallsvinklar på resultatet och om andra områden kan använda sig av kunskaperna som forskningen lett till.

Dadds menar vidare i Rönnerman (2004) att den akademiska världen måste acceptera nya sätt på vilka aktionsforskningens resultat redovisas, till exempel sådana sätt som tilltalar skolvärlden och förenklar för pedagoger att ta till sig kunskapen som framkommit ur forskningen. Rönnerman (2004) skriver vidare om en antologi *International Action Research A casebook for educational reform* där flera författare uttalar att fler praktiker engagerar sig i forskningen genom aktionsforskningen, den öppnar möjligheter. Genom aktionsforskningen kan pedagoger aktivt delta i forskning som grundar sig i deras praktik och kan därmed vara med att skapa nya kunskapsplattformar.

För att stärka tillförlitligheten kan forskaren enligt Guba & Lincoln i Merriam (1994) utföra en deltagarkontroll. Detta innebär att de som deltagit i undersökningen kan få ta del av de tolkningar och återberättelser forskaren gjort och därefter ta ställning om de tycker att forskarens tolkning och återberättelse är tillförlitliga.

Lincoln & Guba menar enligt Rönnerman (2004) att reliabilitet är något som inte hör ihop med kvalitativ forskning. De menar i stället att kvalitativ forskning ska använda sig av begreppen sammanhang och grad av beroende. Istället för att förvänta sig att någon som genomför en liknande undersökning ska få liknande resultat, ska den kvalitativa forskningen sträva efter att resultaten har någon mening i den praktik där forskningen genomförts. Det finns olika sätt för forskare att utröna om resultaten är beroende och konsistenta. För det första ska forskaren beskriva sitt förhållande till teorierna som denne grundat sina antagande på. Gruppen som undersöks ska beskrivas och hur denna valdes ut samt hur informationen från den inhämtades. Vidare bör forskaren använda olika metoder för insamling och analys av materialet. Dessutom ska forskaren detaljerat beskriva informations insamlingen, kategoriseringen av materialet och hur den gick till. Andra forskare ska utifrån denna beskrivning kunna utföra en likadan eller liknande forskning.

3.5 Resultatbearbetning

Under intervjuerna stödantecknade moderatorerna vad som togs upp i diskussionerna och vad som bestämdes i grupperna. Intervjuerna skrevs inte ut fullständigt, utan en sammanfattning som var relaterad till frågeguiden gjordes. Vi valde att redovisa varje gruppdiskussion för sig eftersom vi ville synliggöra processen som ledde fram till resultatet, det vill säga vad som hände i varje grupp. Hur gruppen utvecklades och hur diskussionerna utvecklades. Redan då anteckningar fördes under diskussionerna gjordes den första tolkningen, där valdes vad som skulle skrivas ned. Ganska snart upptäcktes att frågorna som ställts mynnade ut i två svars-kategorier, då togs beslutet att sammanställa resultaten utifrån dessa. Hur tycker personal i särskolan att en IUP för särskolan ska se ut, vad ska den innehålla och vad ska den användas till?

Eftersom en sammanfattning av fokusgruppens diskussioner i relation till frågeguiden gjordes, riskerade vi inte att någons identitet skulle röjas. Moderatorerna menade att resultatet skulle bli intressant för dem som arbetar inom sarskolan och som håller på eller ska arbeta fram ett IUP material.

Efter varje träff skickades de sammanställda anteckningarna ut till gruppmedlemmarna i fokusgrupperna. De hade då möjlighet att ge respons på innehållet. Sista träffen grupperna hade lästes hela sammanställningen av anteckningarna upp och grupperna hade åter igen tillfälle att ge respons på innehållet.

Därefter satte sig moderatorerna ner med anteckningarna. Då undersökningarna gjorts på vars ett ställe byttes anteckningarna och vi tolkade varandras material, detta för att inte påverka tolkningen av det material vi samlat in själva.

Vi valde att tolka materialet utifrån de två frågorna i problemformuleringen.

Tolkningen bestod av att i punktform ta ut nyckelord som svarade på frågorna. Detta gjorde moderatorerna först på varandras material. Därefter träffades moderatorerna och gjorde en sammanställning som sedan tolkades en gång till.

4 Resultat och tolkning

Här redovisas en sammanställning av fokusgruppernas diskussioner kring IUP i särskolan, denna är indelad i två olika teman med utgångspunkt i syftet. Varje träff redovisas för sig.

4.1 Träff 1 grupp A

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid första träffen.

4.1.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Gruppen diskuterade hur ett bra IUP material för särskolan ska se ut. Gruppen enades om att det ska innehålla utvecklingssteg från födseln och till gymnasiet slut, detta för att alla elever ska gå att sätta in i materialet. Här poängterade personalen på träningsskolan vikten av små steg från tidig utveckling. Särskolans personal poängterade också små steg och även steg mot grundskolans uppnåendemål. De som ansåg detta visade sig ha barn som ej var inskrivna i särskolan i sin grupp, föräldrar som inte förstått eller insett vad särskolan står för eller varför deras barn tillhör särskolan. Grundskolans kursplansmål ska alltså finnas med i materialet för att skapa tydlighet för föräldrar och barn, var barnen befinner sig jämfört med jämnåriga. Gruppen kom överens om att i vissa fall, då oftast för gråzonsbarnen eller i de fall föräldrarna inte har förstått att barnen tillhör särskolan, kunde en sådan jämförelse i materialet vara bra. Medan för elever som klart tillhör särskolan eller träningsskolan var en sådan jämförelse inte till någon nytta. Att materialet börjar från tidig ålder är bra eftersom att ett barn så fort det bedömts tillhöra särskolan kan sättas in i materialet. Vidare bestämdes att eftersom IUP materialet ska vara till för särskolan och att det är särskolan som utvecklat den, kommer den att följa särskolans och träningsskolans kursplaner. Däremot kommer det att kunna utvecklas med ytterligare steg mot grundskolan när någon elev behöver detta.

Gruppen diskuterade utvecklingsschemat¹ mycket. Gruppen kom fram till att det var tydligt och överskådligt att använda ett schema med rutor som fylldes i, för barn, föräldrar och personal. IUP materialet tycker gruppen fyller en viktig funktion i arbetet mellan stadierna. I denna diskussion kom vi in på att schemat inte räckte. Någonstans måste vi fylla i inte bara målen utan även vägen dit, det vill säga hur vi arbetat, om vi haft mindre mål på vägen, vilka olika arbetssätt vi har provat och vad vi har bestämt med föräldrarna. Som komplement till IUP och pedagogisk dokumentation bör det enligt gruppen även finnas åtgärdsprogram då en punktinsats görs tillfälligt. Gruppen ansåg att det var viktigt att åtgärdsprogrammet fortsatte att användas eftersom det upprättades vid sådana situationer när den ”vanliga” undervisningen behövde ändras och något utöver det vanliga krävdes som insats. För att alla inblandade skulle känna vikten av det som bestämdes och även känna ansvaret om den uppgift de tilldelades i åtgärdsprogrammet, ansågs det att det var viktigt just nu att det fanns kvar. Även för föräldrarnas delaktighet vid upprättande, genomförande och uppföljning ansågs det viktigt.

Det bör vara samma utformning av materialet inom hela verksamheten men det ska finnas möjligheter att kunna utforma vissa delar efter varje elev. Detta är viktigt då eleverna ibland byter stadier. Har man ett gemensamt material med gemensamma regler för hur det fylls i och används så kan sådana övergångar bli smidigare. Inom särskolan anses enligt gruppen den sociala delen ta en stor del av verksamheten. Fungerar eleven socialt har den lättare att engagera sig i skolarbetet. Därför är det viktigt att den sociala delen och samarbetet eleverna mellan och samarbetet mellan eleverna och personalen finns med i materialet. De sociala sammanhangen får inte tappas bort.

¹ Utvecklingsschemat är en form av IUP material som rektorsområdena fått tag på genom kontakt med annan särskola. Materialet består av rutor i kolumner, i vilka utvecklingen är uppdelad i små steg, utifrån särskolans kursplan och barns utveckling generellt.

Vad beträffar den estetiska utformningen av IUP materialet (liggande rutor, stående rutor, trappa) fanns olika synpunkter inom gruppen. Det bestämdes att detta skulle vänta till alla steg som skulle vara med i de olika ämnena var färdiga. Någon vill ha stege eftersom man i kommunen troligen kommer att införa Zetterströms (2003) material i grundskolan. Då skulle det gå lätt att överföra, jämföra och visa föräldrar, personal och elever.

4.1.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till

Gruppen ansåg att ett IUP material för särskolan ska användas för att tydliggöra verksamheten för föräldrar och elever, men även för att tydliggöra verksamheten för personalen. Gruppen kan se att det blir lättare för ny personal att skapa sig en överblick över elevens situation och utveckling. Personal, föräldrar och eleven själv kan följa den röda tråden på ett bättre sätt och det är lättare att lämna över eleven mellan de olika verksamheterna eller stadierna. Det blir lättare att med IUP materialet och pedagogiska dokumentation utvärdera de insatser som gjorts för eleven, detta eftersom allt dokumenteras och finns "svart på vitt". Gruppen vill att den enskilda eleven på ett enkelt sätt ska kunna se vart den är på väg och vad som är nästa mål, men även det jobb den gjort och det som är avklarat. Det är enligt gruppen viktigt att personalen inom särskolan har en gemensam manual med gemensamma kriterier för när ifyllandet av en ruta i materialet ska ske dvs. vilken kunskap som krävs av eleven för att rutan ska fyllas i.

För föräldrarna vill gruppen skapa en känsla av samhörighet och delaktighet. De ska på ett enkelt sätt se vad eleven klarat av och vad som ligger framför dem.

För personalens skull ansåg gruppen att IUP förenklar arbetet om en tydlig dokumentation över uppnådda mål finns och över det arbete som har gjorts med eleven. Det blir ett merarbete att fylla i IUP materialet men i gengäld minskar överlämningsarbete. Det blir enklare att kvalitetsredovisa verksamheten och även att utvärdera målen som satts upp på föregående utvecklingssamtal. Ny personal ska kunna se hur arbetet tidigare har skett med eleven och hur de ska gå vidare. Dokumentationen över insatser är även viktig för att på ett tydligt sätt visa föräldrar och politiker hur vi arbetar i verksamheten, anser gruppen. Eleverna i särskolan skiljer sig från varandra och detta resulterar i att det är svårt att på ett sätt redovisa verksamheten för politiker och nämnd, menar gruppen. Gruppen var överens om tidigare problem som funnits i att kvalitetsredovisa verksamheten för politikerna. I särskolan kan lärarna inte mäta undervisning och utveckling endast genom markering i tabeller eller stegar, utan det behövs även en redovisning av hur personalen arbetat med eleven, säger gruppen. Gruppen var medveten om att insatserna visar sig i den pedagogiska dokumentationen men inte i redovisningen över de steg som eleven tagit. Genom tydligheten med stegöversikten i materialet skapas målmedvetenhet för eleverna vilket leder till att eleverna lätt kan bli påminda och vet vad de har att arbeta med. Genom detta skapas struktur i klassrummet.

4.1.3 Sammanfattning av träff 1 grupp A

Diskussioner kring hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Utvecklingssteg från födseln och upp till gymnasiets slut
- Små steg från tidig utveckling
- Små steg upp mot grundskolan
- Följa särskolans och träningsskolans kursplaner
- Grundskolans kursplan ska finnas med
- Tydlighet för föräldrar och vid behov jämförelse med jämnåriga elever
- Tydligt och överskådligt schema
- Ska visa hur vi har arbetat

- Samma utformning inom hela verksamheten
- Gemensamt dokument med gemensamma regler för ifyllandet
- Kunna utforma vissa delar efter varje elev
- Sociala sammanhangen, såsom samarbete mellan elever, mellan elever och lärare ska finnas med
- Som komplement till IUP och pedagogisk dokumentation bör det finnas åtgärdsprogram då en punktinsats görs tillfälligt

Gruppens mening är att det är viktigt med en gemensam utformning på materialet för hela särskolan där utvecklingssteg från födseln och upp till och med gymnasieskolans slut finns med. Gruppen eftersträvar ett överskådligt material som gör arbetet tydligt för elev, föräldrar och personal. Vikten av den pedagogiska dokumentationen betonas då det anses som viktigt att inte bara fylla i målen utan också vägen dit, dvs. hur man arbetar med eleven. Som komplement till IUP och pedagogisk dokumentation tycker man även att det ska finnas åtgärdsprogram då en punktinsats görs. Personalen anser att en stor del av verksamheten i särskolan är den sociala träningen. Fungerar eleven socialt har den också lättare att engagera sig i skolarbetet, därför betonar gruppen vikten av att de sociala sammanhangen inte tappas bort.

Diskussioner om vad ska ett IUP material för särskolan användas till?

- Tydliggöra verksamheten för föräldrar, elever och personal
- Skapa överblick för ny personal över elevens situation och utveckling
- Personal, elever och föräldrar kan följa den röda tråden
- Underlätta överlämnanden mellan verksamheter
- Underlätta utvärderingar av insatser som gjorts för eleven genom att allt finns dokumenterat
- Skapa en känsla av samhörighet och delaktighet för föräldrarna
- Förenkla arbetet genom tydlig dokumentation över uppnådda mål och det arbete som gjorts med eleven
- Underlätta utvärderingen av uppsatta mål vid utvecklingssamtal
- Kvalitetsredovisa verksamheten
- Dokumenterade insatser av hur vi arbetar med eleverna blir synligt för politiker
- Målmedvetenhet för eleverna
- Struktur i klassrummet

Materialet bör användas för att tydliggöra arbetet för elev, föräldrar och personal. För den enskilde eleven ska materialet underlätta förståelse och målmedvetet arbete, där eleverna lätt kan bli påmind om vart de är på väg och vilket arbete de har gjort. Här igenom skapas struktur i klassrummet. För föräldrarna skapas en känsla av samhörighet och delaktighet, vilket bör underlätta vid utvecklingssamtal, när de på ett enkelt sätt kan se vad eleven klarar av. Den röda tråden blir lättare att följa eftersom hela verksamheten använder samma material. Genom detta underlättas arbetet för personalen vid överlämningar mellan olika verksamheter och stadier. Det är av stor vikt för ny personal att kunna se hur man tidigare har arbetat med eleverna. Dokumentationen över insatser är även viktig för att på ett tydligt sätt visa politiker hur särskolan arbetar och vad verksamheten arbetar med. Det merarbete det i början blir för personalen med att fylla i IUP materialet ger i gengäld minskning vid överlämningsarbetet av elever och vid kvalitetsredovisning av verksamheten. Gruppens

diskussioner rör sig både kring utformandet av materialet och kring vad IUP materialet ska användas till.

4.2 Träff 1 grupp B

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid första träffen.

4.2.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Gruppens mening var att ett bra IUP material ska innehålla en beskrivning av eleven. Den ska vara enkel och överskådlig. Den ska underlätta arbetet med att individanpassa undervisningen för eleven, föräldern ska känna att det här är för mitt barn. Den sociala delen i materialet ansågs viktigt av gruppen. Det är viktigt att kamratrelationerna dokumenteras i materialet eftersom det är en viktig del i individens utveckling. Hur eleven klarar sig motoriskt är också av stor betydelse. IUP materialet ska vara tydligt och konkret med ett språk som föräldrar förstår. IUP ska tydligt visa kopplingen till läroplanerna och den ska innehålla målformulering inom varje område.

Vid diskussionerna kring hur materialet ska utformas så kom gruppen fram till att det är viktigt att bryta ner målen i delmål. IUP måste kompletteras med de pedagogiska anteckningarna om hur man arbetar med eleven, inte bara vad eleven har arbetat med. Det viktiga är att hitta en gemensam bas för alla i särskolan, det ska vara enkelt att skriva och man ska kunna göra det åskådligt för elever och föräldrar. Som det fungerar idag har alla sina egna varianter. Gruppen ansåg det vara viktigt att det inte blev för mycket papper att fylla i. Materialet ska vara lättarbetat och inte övermäktigt, då gruppen tror att idén kommer att falla på det. Gruppen diskuterade tiden som kommer att läggas på dokumentationen och ansåg det viktigt att det inte kommer att ta för lång tid.

4.2.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till

Införandet av ett gemensamt IUP material förväntas vara en hjälp vid överlämnandet och mottagandet av elever. Här blir den pedagogiska dokumentationen viktig för att visa hur vi har arbetat med eleven. IUP materialet ska vara ett arbetsredskap för hela arbetslaget. Det positiva är att allt man har i huvudet om eleven blir synligt och stannar inte hos en personal. Materialet förväntas också underlätta för ny personal som lätt kan se hur man arbetar med just den eleven. IUP materialet kan också stärka vår yrkesroll, när vi blir ifrågasatta och visa på vad vi faktiskt gör och har gjort. Vid utvecklingssamtal kan man på ett konkret sätt visa för föräldrarna vad vi i skolan tränar på och det kan vara ett sätt att motivera föräldrarna att göra likadant hemma. Det är ett bra sätt att medvetandegöra föräldrarna på vad deras barn faktiskt kan och vad de behöver träna på. Vi avslutade med att titta på utvecklingsschemat (se. s.22). Gången efter skulle vi ta med tankar om utvecklingsschemat och andra bra idéer.

4.2.3 Sammanfattning av träff 1 grupp B

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Beskriva eleven
- Enkel
- Överskådlig
- Social förmåga, kamratrelationer
- Motorisk förmåga
- Tydlig, konkret, lättförståelig
- Koppling till läroplanerna

- Målformulering för varje ämne
- Bryta ner mål i delmål
- Kompletterande pedagogiska anteckningar, hur man arbetar med eleven
- Kort, konkret material

I svaren från gruppen kan utläsas att gruppen önskar ett lättarbetat material, som är enkelt och överskådligt. Eftersom arbetsbördan redan är hög inom skolan önskar ingen mer jobb utan snarare något som kan underlätta bördan. Språket som ska användas ska vara lättförståeligt. Både elever och föräldrar ska kunna ta del av materialet. De ska förstå vad som står i det och de ska även kunna delta i arbetet runt det som bestäms. Den motoriska och sociala delen betonas och vikten av att dessa båda finns med. Dessa delar är stora inom särskolans undervisning och därför anser personalen att denna del är viktig. I varje ämne bör målformuleringen finnas med, anser gruppen. Där målen anses för stora ska dessa brytas ner i delmål. Det är viktigt att inför föräldrar, personal och politiker visa vad vi gör och hur vi arbetar med de olika målen i särskolan. Gruppen anser det viktigt att komplettera materialet med pedagogiska anteckningar.

Vad ska ett IUP material för särskolan användas till?

- Individanpassad undervisning
- Föräldrainsyn
- Röd tråd inom särskolan, samma material
- Underlätta överlämnande
- Underlätta mottagande
- Synliggör arbete som inte dokumenteras idag
- Medvetandegöra för arbetslaget det arbete som görs med eleven
- Visa vad vi gör
- Visa vad vi gjort
- Medvetandegöra för föräldrar, vad eleven kan och vad den behöver träna på

Materialet bör användas till att individanpassa utbildningen för varje individ. Det ska synliggöra det arbete som görs och det som gjorts, för föräldrar och personal. Härigenom ska det underlätta överlämningar och mottagningar. För personalen innebär det att hela personallaget blir medvetet om arbetet som görs med varje enskild elev. Inom särskolan ska alla använda samma material på samma sätt, vilket leder till en röd tråd inom särskolan.

4.2.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 1

Skillnaderna mellan grupp A och grupp B består i att grupp A ansett att det är viktigt att grundskolans kursplaner finns med. Grupp B trycker att IUP materialet ska beskriva eleven och att det ska synliggöra det arbete som görs. Likheter mellan rektorsområdena är många. Personalen vill att IUP ska innehålla små steg, den ska underlätta överlämningar och mottagande och dessutom vara en röd tråd i verksamheterna. Grupp A menar att det är viktigt att det finns tydliga kriterier som klargör när en ruta ska fyllas i. Båda grupperna vill genom IUP visa tydligt för föräldrarna vad som görs och vad som är nästa mål, genom detta ska föräldrarna bli mer insatta och därmed delaktiga i utbildningen av eleverna.

4.3 Träff 2 grupp A

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid andra träffen.

4.3.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Vid andra träffen diskuterades utformningen av IUP materialet, det vill säga schema eller trappa. Det fanns både negativa och positiva aspekter av båda utformningarna. Det positiva med utformning som trappa ansåg gruppen vara att det var överskådligt och tydligt. Dessutom kommer troligen grundskolan i kommunen att införa ett material som är utformat som trappa och detta skulle vara en fördel när man behöver använda sig av steg från grundskolan för att tydliggöra för föräldrar och elever när det behövs och även för att utöka elevernas IUP material mot grundskolan om så behövs. Det negativa tyckte gruppen var att det är svårt att få rätt ordning på stegen i utvecklingen, dels eftersom elever inte utvecklas på samma sätt och dels eftersom arbetet inte är utformat efter vissa mallar

Därefter diskuterade gruppen hur mycket av utvecklingen varje ruta i materialet skulle innehålla. Gruppen kom fram till att rutorna skulle vara så små som möjligt och bara täcka ett litet steg i utvecklingen per ruta. Rutorna ska enligt gruppen kunna anpassas efter varje individ, så att texten som står är tydlig för den elev det gäller, till exempel i träningsskolan ska symboler kunna läggas till. För elever som inte använder sig av tal kan innehållet bytas ut mot lämplig ersättning, t ex symboler.

Gruppen anser att det viktigaste är att alla inom särskolan är överens om när en ruta ska fyllas i, så att det råder samstämmighet och likvärdighet. Var och en av personalen ska inte fylla i godtyckligt utan det ska finnas kriterier för vad som ska vara uppfyllt vid ifyllandet. Det bästa anser gruppen är om varje steg i schemat är så tydligt uttryckt så att ingen tveksamhet råder om när det ska fyllas i.

Gruppen diskuterade materialets storlek, som vid detta lag skulle bli ganska omfattande. Diskussionerna rörde sig kring om man varje gång skulle dra ut hela materialet till samtalen eller hur personalen skulle förhålla sig till detta. Någon gav som förslag att materialet kunde samlas på en CD. Ett dataprogram kunde utvecklas så att den del där barnet befann sig togs ut tillsammans med rubrikerna för ämnena. Det som markerades i programmet skulle skrivas ut. När personalen känner att mer behövs kan de själva välja att skriva ut mer eller mindre del av schemat. Materialet som skulle finnas på CD ansåg gruppen borde utvärderas en gång i halvåret eller minst en gång om året. När materialet tas i bruk skulle all personal informeras om att deras åsikter är viktiga och att dessa bör skrivas upp under tiden de använder materialet. Materialet kan sedan utvecklas utifrån dessa punkter vid nästa revidering.

4.3.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till

Hur IUP materialet skulle skrivas blev nästa fråga som diskuterades i gruppen. Gruppen diskuterade om materialet skulle skrivas utifrån eleven, exempelvis ”jag kan alla bokstäver”. Gruppen kom fram till att detta borde vara det bästa. Språket måste på detta sätt bli så enkelt så att barnet förstår det och därmed även föräldrar. Gruppen upptäckte att vissa mål finns med på två ställen exempelvis både under tala och lyssna. Gruppen såg snart vikten av att detta finns med då två olika aspekter på inläringen syns där.

Slutligen under andra träffen diskuterades vikten av träning av vardagssituationer och var i en IUP materialet dessa finns med. Gruppen diskuterade hur viktigt det är att dessa finns med eftersom att alla barn inte får denna del uppfyllt hemma. Följden av denna diskussion blev att gruppen ställde sig frågan vad som är särskolans uppdrag i denna fråga. Naturligtvis står mycket med i kursplanerna men här upptäcktes att personalen tog på sig mer än så. Var gränsen går för vårt uppdrag diskuterades länge och här kom gruppen inte fram till något direkt svar.

4.3.3 Sammanfattning av träff 2 grupp A

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Utformning som trappa
- Överskådligt och tydligt
- Små steg
- Anpassas efter individen
- Tydlig för eleven, kunna byta ut ord mot symbol
- Enkelt språk, skrivs utifrån eleven ”jag kan” så eleven förstår
- Hela särskolan ska använda samma kriterier för vad som ska vara uppfyllt när materialet fylls i
- Materialet ska finnas på CD, utvärderas minst en gång per år
- Plocka ut aktuell del där barnet befinner sig
- Innehålla träning i vardagssituationer

Gruppen diskuterar utformningen av IUP, och kommer fram till att en trappa är överskådlig och tydlig men ser samtidigt svårigheter med att få rätt ordning på stegen. Gruppen är enig om att det ska vara små steg och att stegen ska kunna anpassas efter varje individ. Språket ska vara enkelt och man väljer att skriva i jag form för att eleven ska förstå det. Det ska vara möjligt för personalen att lägga till symboler för elever i träningskolan och för de elever som inte använder sig av tal, ska orden kunna bytas ut mot lämplig ersättning. Gruppen tycker det är viktigt att det finns tydliga kriterier för vad som ska vara uppfyllt vid ifyllandet av ett steg. Materialet, som kommer att bli omfattande, ska finnas på CD. Ett datorprogram ska utvecklas så att den del där eleven befinner sig ska kunna tas ut. Vardagsträning är en viktig del i särskolans arbete som personalen tycker ska finnas med.

Diskussionerna på andra träffen visade sig röra utformandet av IUP mer än användandet av IUP. Gruppen hade på första träffen diskuterat fram vad den tyckte att den skulle användas till och tydligt märks att fokus nu låg runt själva utformandet.

4.4 Träff 2 grupp B

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid andra träffen.

4.4.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Efter diskussion kring utvecklingsschemat (se s.22) var gruppens mening att den är mycket bra. Den är överskådlig och individens utveckling syns tydligt. Gruppen enas kring att utvecklingsschemat behöver kompletteras med pedagogiska anteckningar för att bli en individuell utvecklingsplan. Modellen är det verktyg som behövs för att åskådliggöra, både inför sig själv och för elever och föräldrar, (det har saknats av pedagogerna i gruppen). Utvecklingsschemat behövs för att kunna gå in och sätta de små målen. Kopplingen till läroplanen är mycket bra. Vi enades om att detta är en typ av utvecklingsschema som genom pedagogiska anteckningar blir en individuell utvecklingsplan.

Gruppen vill ha en modell för hela särskolan i kommunen, det ska vara en heltäckande modell där hela spektrat är med, från tidig utvecklingsnivå till grundskolenivå. Gruppen diskuterade möjligheten att kunna plocka ut varje steg. Här tycker en pedagog att det inte är möjligt att sitta med en förälder till ett barn på tidig utvecklingsnivå, och visa hela schemat på en gång. Vi kom överens om att det är viktigt att kunna plocka fram den del som gäller barnet och inte plocka fram hela schemat varje gång. En bra idé från någon i gruppen är att ha IUP på CD, där var och en kan byta ut ord eller bilder och anpassa efter eleven.

Det är viktigt att komma ihåg de elever på tidig utvecklingsnivå som använder sig av alternativa kommunikationsformer. De tidiga stegen för elever som tillhör träningskolan ska

vara med. Diskussioner fördes kring elever som befinner sig på tidig utvecklingsnivå, de ska kunna känna att de klarar nå sina mål. Som exempel nämns elever som inte kan läsa men känner igen fyra ordbilder. Om IUP materialet ska vara aktuellt för varje elev ska den även kunna anpassas utifrån varje elev. Vi pratade också om ordvalet att använda svenska eller kommunikation. Gruppen kom överens om att man väljer att anpassa ordvalet efter elevens förmåga.

4.4.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till

Gruppen pratade om att det är viktigt att tydliggöra vid utvecklingssamtal, för de elever som gränsar till grundskolan. Som exempel nämns när föräldrar inte är införstådda med att deras barn tillhör särskolan, när eleven behöver medvetandegöras på sina svårigheter och varför den går i liten grupp. Eleven når sina mål men det är stor skillnad mot målen i grundskolan.

Gruppen vill ha en modell för pedagogiska anteckningar, där man plockar ut den ruta det gäller och gör fler små steg där man skriver målen och hur man ska nå dem. Gruppen är överens om att inte skriva på många olika ställen utan de pedagogiska anteckningarna ska finnas med i utvecklingsschemat. Det ska vara enkelt att vid behov, t ex när rektor vill ha information, visa hur man har jobbat med en elev.

Gruppen känner att arbetet med IUP materialet är roligt och kreativt, diskussionerna kring arbetet och kopplingen till läroplanerna känns viktiga. Gruppen anser sig ha kommit en god bit på vägen genom diskussionerna.

4.4.3 Sammanfattning av träff 2 grupp B

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Sätta små mål
- Från tidig utvecklingsnivå till grundskolenivå
- Materialet ska finnas på CD
- Plocka ut aktuell del i materialet för eleven, ej ha hela materialet
- Möjlighet att anpassa materialet utifrån varje elev, ord eller bilder
- Alternativa kommunikationsformer
- Anpassa ordvalet utifrån den aktuella eleven
- Kallas utvecklingsschema

Ett IUP material för särskolan ska täcka hela särskolan, vilket innebär att den måste täcka allt från tidig utveckling upp till grundskolenivå. Materialet som då kommer att bli omfattande eftersom det delas in i små steg, ska finnas på CD och den aktuella delen för varje elev ska kunna tryckas ut. Materialet kommer att kunna anpassas utifrån varje elev, om en elev använder alternativ kommunikation så ska symboler kunna ersätta ord eller tecken. IUP materialet kommer inom särskolan att kallas utvecklingsschema, den kommer inte att innehålla trappor utan schema.

Vad ska ett IUP material för särskolan användas till?

- Koppling till läroplan
- Samma modell för särskolan i hela kommunen

Genom ett gemensamt IUP material för hela kommunens särskolor, närmar sig de olika delarna varandra. Det blir lättare att lämna elever mellan skolor och även lättare att fortsätta

arbete som påbörjats någon annanstans. Allt som görs dokumenteras och blir synligt. Genom kopplingen till läroplanerna blir även vägen mot målen för eleverna tydlig.

Gruppen diskuterade första gången mycket kring vad ett IUP material skulle användas till. På träff 2 ser man tydligt att gruppen lämnat detta och nu riktat in sig på själva utformningen av materialet.

4.4.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 2

Grupperna har inriktat sig på utformningen. Grupp B har bestämt sig för att grundskolans kursplaner ska finnas med i materialet. Grupp A har kommit fram till att hela materialet blir stort och att endast den del som är gällande för barnet bör skrivas ut, de har även kommit fram till att materialet bör utvärderas en gång i halvåret för att hållas uppdaterat. De båda grupperna har kommit lika långt i sina diskussioner trots att den ena gruppen hade kommit längre innan träff 1.

4.5 Träff 3 grupp A

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid tredje träffen.

4.5.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Gruppen diskuterade vad ett IUP material skulle kallas i kommunen. Vi kallade IUP från början för individuell utvecklingsplan men efter diskussioner framkom även utvecklingsschema. Utvecklingsschema tyckte gruppen stämde mer överens med det förslag man tagit fram på utformningen av materialet.

I materialet bestämdes att det skulle finnas ett datum där senaste uppdateringen skulle finnas. Materialet kommer att delas upp i olika flikar. Då gruppen började arbeta med den sociala delen, matematikdelen och svenskdelen kommer dessa vara de första delarna som finns med. En manual med instruktioner till hur materialet är tänkt att användas ska finnas med. Gruppen ansåg det var viktigt att målen för de olika skolformerna fanns med, träningsskolan, särskolan och grundskolan. En stor och viktig del av utvecklingsschemat är den pedagogiska dokumentationen. Gruppen var överens om att denna del var lika viktig som själva schemat. Eftersom personalen redan tidigare använt denna form av dokumentation, fortsätter bara användandet av denna. Materialet kommer längre fram att även utvärderas då man ser vilka delar av det som kommer med vid ifyllandet av själva schemat. Tredje träffen ägnades mycket åt själva utformningen av materialet. Diskussioner rörde sig kring hur materialet skulle fungera och hur det skulle användas. Gruppen var överens om det som diskuterades och därför fanns inte mycket mer än resultaten att redovisa.

4.5.2 Sammanfattning av träff 3 grupp A

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Utvecklingsschema och pedagogisk dokumentation
- Materialet delas upp i olika flikar
- Manual med instruktioner för hur materialet är tänkt att användas
- Målen för träningsskola, särskola och grundskola ska finnas med

Här har gruppen ägnat sig åt själva utformningen av materialet och vad det ska kallas. Gruppen enas om att kalla det utvecklingsschema och där i finns också den del som kallas pedagogisk dokumentation. Målen för de olika skolformerna träningsskolan, särskolan och grundskolan ska också finnas med. Materialet ska delas upp i olika flikar och det ska finnas en

manual med instruktioner hur materialet är tänkt att användas. Diskussionerna blir mer och mer precisa, de rör endast detaljer runt själva utformningen av materialet, inte vad det ska användas till.

4.6 Träff 3 grupp B

Här nedan följer en sammanställning av gruppens åsikter vid tredje träffen.

4.6.1 Diskussion kring hur ett IUP material för särskolan ska se ut och vad det ska innehålla

Gruppen diskuterade kring utvecklingsschemat. När pedagogen har plockat ut det steget eleven befinner sig på, skriver den målen och hur eleven och dess omgivning ska nå dem, (pedagogiska anteckningar). Då kallas den för individuell utvecklingsplan.

Gruppen vill kunna tala om vad eleven klarar med hjälpmedel och vad eleven klarar helt själv. Gruppen diskuterar valet att ha en modell för hela särskolan och rädslan för att det ska bli ett allt för omfattande material. Gruppen kommer fram till att det måste bli ganska stort eftersom det ska täcka utvecklingen från födseln till och med hela skolgången. Eftersom materialet kommer att finnas på CD plockas endast den del som är aktuell för eleven ut. Gruppen pratade om hur viktigt det är att materialet hela tiden är kopplat till läroplanerna. Den del som ska göras nu ska kopplas till tränings skolans läroplaner. Det är ett stort arbete som ska göras, de pedagogiska diskussionerna gruppen har haft har varit värdefulla.

Gruppen pratade om att tränings skolan som begrepp kommer att försvinna och då kommer kanske kursplanen att ändras. Gruppens mening var att eleverna inte kommer att förändras, materialet ska kunna anpassas efter eleven och då anpassas även begreppen.

4.6.2 Diskussioner kring vad ett IUP material för särskolan ska användas till

IUP materialet ska underlätta vid överlämnandet av elever och då är det viktigt att veta vilka krav man kan ställa på eleven. Det är också viktigt att kunna ta reda på hur motiverad eleven är att lära olika moment och kunna kartlägga nuläget.

Nästa gång ska vi dela upp oss i grupper och titta på utvecklingen från födseln och fram till skolstart.

4.6.3 Sammanfattning av träff 3 grupp B

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Plocka ut rätt steg, sätta mål och hur man ska arbeta mot målet (pedagogiska anteckningar)
- Anteckna vad eleven klarar och vad den behöver hjälpmedel till.
- Nyfödd till grundskola
- Materialet anpassas efter eleven

Här har gruppen fortsatt att tänka på målen och hur de ska formuleras, den har gått vidare och utvecklat tankar om hur schemat ska se ut. Målen ska även kunna delas upp i ännu mindre mål, delmål. Gruppen poängterar än en gång det pedagogiska materialet som måste till för att allt ”osynligt” arbete ska bli synligt. Gruppen har även tänkt ett steg till på de elever som behöver hjälpmedel och anser att det är viktigt att även detta dokumenteras. Var behöver eleven hjälpmedel och var behöver den inte hjälpmedel?

Vad ska ett IUP material för särskolan användas till?

- Underlätta överlämnanden, veta vilka krav man kan ställa
- Kartlägga nuet
- Motivera eleven, se hur motiverad eleven är
- Pedagogiska diskussioner viktiga

IUP materialet ska användas till att kartlägga var eleven befinner sig nu, genom att tydliggöra detta ska materialet hjälpa till att synliggöra nästa mål för eleven och på det sätt motivera eleven. Det kan även visa för föräldrar hur motiverad eleven är, t ex om den står kvar på samma steg länge. En dokumentation över de pedagogiska insatserna visas och kan visa föräldrarna och eleven hur arbetet har fortlöpt. IUP materialet skapar inom arbetslaget ett tillfälle för pedagogiska diskussioner. Gruppen har under undersökningens gång märkt hur viktiga och positiva dessa varit för dem. Detta är något som även arbetslagen kan dra nytta av och på det viset få alla engagerade i det man arbetar mot. Diskussionerna rör sig mycket kring utformningen av materialet men även en liten del kring vad det ska användas till. Diskussionen börjar bli mer precis.

4.6.4 Jämförelse mellan grupp A och B efter träff 3

Båda grupperna diskuterar mest kring utformningen av materialet. Grupp A har övergivit frågan kring vad IUP materialet ska användas till. Gruppen verkar klar över vad de tänkt använda materialet till. Grupp B berör vad materialet ska användas till. Grupp B har enats om att materialet bör sträcka sig från nyfödd till gymnasieåldrarna. De har bestämt sig för att plocka ut aktuell del av materialet för varje elev. Här kan skillnaden mellan grupperna synas då grupp A kom fram till detta vid förra träffen. Vid träff två var skillnaderna mellan grupperna inte så stor, medan man här kan utläsa att grupperna kommit olika långt i sina diskussioner.

4.4 Slutsatser

Diskussionerna i grupperna rörde sig först kring både utformning av materialet och kring vad det skulle användas till. När respektive grupp enats kring vad materialet skulle användas till gick diskussionerna över till att gälla hur materialet skulle utformas. Skillnaderna mellan rektorsområdena berodde de olika utgångslägena grupperna hade. Grupp A hade redan tidigare bestämt sig för att ett material skulle utvecklas. Medan grupp B började diskutera IUP vid första träffen.

I sammanställningen nedan finns de gemensamma kategorierna som grupperna i rektorsområdena ansågs som viktigast angående hur ett bra IUP material för särskolan ska se ut, vad den ska innehålla och vad den ska användas till.

Hur ska en IUP för särskolan se ut och vad ska den innehålla?

- Beskriva eleven
- Motorisk förmåga
- Små utvecklingssteg från födseln och upp till gymnasiets slut,
- Följa särskolans och träningsskolans kursplaner, grundskolans kursplaner ska finnas med målformuleringar i varje ämne, bryta ner mål till delmål
- Tydlighet för föräldrar och barn - vid behov i jämförelse med grundskolans kursplaner
- Tydligt och överskådligt schema, kort, konkret och lättförståeligt
- Ska visa hur vi har arbetat, kompletterande pedagogiska anteckningar och åtgärdsprogram när punktinsats tillfälligt görs
- Samma utformning inom hela verksamheten, gemensamma regler för ifyllandet

- Kunna utforma vissa delar efter varje elev
- Sociala sammanhangen, såsom samarbete mellan elever, mellan elever och lärare ska finnas med, kamratrelationer
- Enkelt språk, skrivs utifrån eleven ”jag kan” så eleven förstår
- Materialet ska finnas på CD, utvärderas en gång per halvår
- Plocka ut aktuell del där barnet befinner sig
- Innehålla träning i vardagssituationer
- Kallas utvecklingsschema

Från första träffen fanns många gemensamma punkter som båda rektorsområdena ansåg viktiga för hur ett IUP material för särskolan skulle se ut och vad den skulle innehålla. Grupperna tycker det är viktigt att det ”osynliga” arbete som görs i särskolan dokumenteras genom pedagogiska dokumentationer. Detta för att föräldrar, politiker och annan personal ska få tydliggjort vad som görs i verksamheten.

Grupperna anser vidare att kursplaner för skolformerna grundskola, särskola och träningskola bör finnas med i materialet för att tydliggöra för föräldrar, elever och personal vad verksamheten arbetar mot och var eleven befinner sig. För att tydliggöra detta på mer än ett sätt anser personalen att små utvecklingssteg från födseln och upp till gymnasiet nivå bör finnas med i materialet. När så behövs ska elevens utveckling kunna ses utifrån grundskolans kursplaner på ett enkelt sätt. Detta kan behövas när tveksamheter finns hos föräldrar och elever om elevens tillhörighet.

Viktiga delar för särskolan är elevernas sociala förmåga och deras motoriska utveckling och det kan utläsas eftersom båda grupperna betonar vikten av att just dessa delar finns med. IUP materialet ska även innehålla sådant som träning av vardagslivssituationer. Materialet ska vidare beskriva eleven och var den befinner sig i sin utveckling, vart den är på väg, hur den arbetar och vad den arbetar med. På detta sätt kan verksamheten tydliggöras för föräldrar och elever så att ett team runt eleven skapas, där alla hjälps åt mot målet. Eftersom eleven ska beskrivas i materialet är det viktigt att detta görs på sådant sätt att elev, föräldrar och personal förstår språket i materialet. Både språk och utformning ska kunna anpassas så att alla kan vara delaktiga. Materialet ska skrivas utifrån ”jag” form då språket blir tydligt och enkelt då det utformas från eleven. Behövs symboler i stället för ord ska detta på ett enkelt sätt kunna bytas ut. Använder eleven sig av alternativ kommunikation ska innehållet anpassas efter detta.

Grunden i materialet ska vara den samma i hela verksamheten, gemensamma kriterier för hur det ska fyllas i och när rutor ska fyllas i. Detta resulterar i att överlämningar och mottaganden underlättas. Genom materialet underlättas även för ny personal att sätta sig in i verksamheten.

Materialet ska finnas på CD, där kan den aktuella delen för varje elev i varje ämne plockas ut. Materialet kommer att utvärderas och uppdateras en gång i halvåret. Materialet kommer att kallas utvecklingsschema.

Vad ska ett IUP material för särskolan användas till?

- Tydliggöra verksamheten för föräldrar, elever och personal, vad eleven kan och vad den behöver träna på
- Skapa överblick och synliggöra för personalen elevens situation och utveckling och hur vi arbetar med eleven, individanpassa undervisningen
- Personal, elever och föräldrar kan följa den röda tråden genom verksamheten då samma material används, skapa känsla av samhörighet och delaktighet, målmedvetna elever, skapa struktur i klassrummet
- Underlätta överlämnanden och mottaganden i verksamheterna

- Underlätta utvärderingar av insatser som gjorts för eleven genom att allt finns dokumenterat
- Förenkla arbetet genom tydlig dokumentation över uppnådda mål och det arbete som gjorts med eleven, där igenom förenklas utvärdering
- Kvalitetsredovisa verksamheten, dokumentera insatser hur vi arbetar med eleverna, synliggöra för ex politiker och föräldrar, visa vad vi gör, vad vi gjort, synliggöra ”osynligt” arbete

Förväntningarna på materialet inkluderar tankar om tydliggörande för föräldrar, elever och personal. Det känns viktigt för grupperna att beskriva vad och hur de arbetar med eleverna. Elevens situation och utveckling är något som grupperna vill synliggöra på ett tydligt sätt. Den röda tråden genom verksamheten behöver bli tydligare, både för föräldrar, för personal och för elever. När målen synliggörs kommer även utvärderingar av mål för enskilda elever och verksamheten att underlättas.

Grupperna började med att diskutera IUP materialet ganska brett. Frågorna hur materialet ska se ut, vad det ska innehålla och vad det ska användas till, diskuterades ur många olika perspektiv. Under tiden diskussionerna pågick, kan skillnad ses mellan de olika träffarna. Ganska snart syns att grupperna fokuserar kring hur de vill att materialet ska se ut. Frågan om vad IUP materialet ska användas till var den fråga som grupperna diskuterade i samband med att beslut togs om införandet av IUP. Grupperna blir mer och mer fokuserade kring materialets utformning. Deltagarna går mer och mer in i detaljer i utformningen. Från att beskriva utformningen i stora drag till att beskriva exempelvis de små steg som de anser ska finnas i IUP materialet.

5 Diskussion

I följande kapitel diskuteras resultaten och knyts an till den litteratur som tidigare tagits upp i litteraturgenomgången och metoddelen.

5.1 Resultatanknytning till de teoretiska perspektiven

Giddens (1991) skriver om samhällets ansvar och hur pedagoger idag styr vad som förs över till nästa generation, istället för att låta överföringen ske naturligt. Hur påverkar IUP detta? Blir det så att pedagogerna genom individanpassningen bestämmer vad som är viktigt för eleverna och inte? Är de individuella målen så viktiga att traditioner, seder och bruk tappas bort? Var syns detta i IUP materialet?

I resultaten från undersökningen ser vi att personalen i särskolan anser att motorik och sociala sammanhang är viktiga delar i undervisningen. Sedan tidigare vet vi att särskolan anser att även svenska och matematik är viktiga och stora delar i undervisningen. Vi funderar på var traditioner, seder och bruk kommer in?

Giddens skriver senare (1999) precis som Helldin även gör (2002) om faran med den individualisering som idag sker i samhället. Han tar upp individualiseringen som ett hot mot solidariteten i ett sedan länge socialdemokratiskt samhälle. Han uttrycker vidare farhågor för att ett "jag först"-samhälle kommer att skapas genom den individualisering som idag görs i skolan. Vi skapar personer som är egocentrerade och är vana vid att deras behov sätts i centrum. Är IUP ett led mot detta "jag först"-samhälle eller är IUP ett medel för att synliggöra individen och samtidigt synliggöra de sociala sammanhangen? Genom att tänka i dessa banor märker vi att vi börjar fundera kring vad individualiseringen i skolan leder till. Kanske är detta en medvetenhet vi behöver för att kunna använda ett material som IUP utan att glömma bort viktiga delar som samarbete? Kvalitetsredovisningen som idag är ålagd skolan att genomföra utgör idag ett problem för särskolan anser vi. Inom särskolan arbetar vi utifrån varje individ precis som grundskolan. Grundskolan kan dock lättare redovisa uppnådda mål och uppsatta delmål tror vi. Detta genom att prov och tester genomförs, som kan visa på hur långt skolan nått mot ett mål. Exempelvis hur många elever som har nått godkänd nivå på nationella proven. Då politikerna idag är ute efter sådan redovisning som kan redovisas i siffror anser vi att det är svårt att redovisa särskolans arbete. Särskolan är svårt att redovisa i siffror eftersom alla elever inte kan mätas i gemensamma test och vilka elever kan egentligen det? Syns egentligen de individuella utvecklingarna i dagens kvalitetsredovisning, undrar vi.

För forskningen inom specialpedagogiken, som enligt Persson (2001) ses som en individcentrerad forskning, underlättar individualiseringen. Han menar att det i samhället finns behov av den typ av forskning som passar samhället just nu. Frågor vi ställer oss låter så här: Är det så att samhället just nu för att klara av grundsärskoleelever, efter neddragningarna och decentraliseringen behöver individanpassa undervisningen för varje elev och synliggöra vad som görs för att registrera allt som görs så att de vet att det blir gjort. Eller är det så att särskolan anser att IUP materialet underlättar ovannämnda faktorer?

Persson (2001) skriver om specialpedagogens roll och hur den idag oftast löser akuta problem som uppstår. Genom IUP anser vi att varje individ ges en individuell plan som utformas innan problem uppstår. Alla pedagoger runt eleven måste vara insatta i denne och därmed skapas samarbete på ett nytt sätt mellan pedagoger och specialpedagoger. Specialpedagogerna kan hjälpa till att lägga upp planer och stötta med nya arbetssätt i olika ämnen för enskilda elever. Pedagogerna använder sig av detta och tillsammans görs sedan en utvärdering. Alla elever kan inte ha samma böcker och samma mål. Genom att behålla alla elever i samma verksamhet, genom att individanpassa undervisningen utifrån varje elevs IUP, kan synen på olika behov minskas. Stainback och Stainback menar enligt Persson (2001) att det sätt som specialpedagogiken och pedagogiken arbetat på i många år det vill säga vid sidan

om varandra som komplement till varandra har lett till att pedagogerna i skolan idag brister i sin förmåga att undervisa och planera för barn i behov av stöd. Den politiskt normativa synen förändras och "en skola för alla" skapas. Den politiskt normativa synen som förändras genom detta nya arbetssätt, menar Skrtic, att den vanliga pedagogiken har svårt att acceptera enligt Persson (2001). Den har svårt att se svårigheter som beror på personalens arbetssätt och kan inte se hur specialpedagogiken kan hjälpa till med nya arbetssätt. Skidmore menar dock att det Skrtic hävdar, gör han endast för att inom skolvärlden få till ett paradigmskifte som länge önskats. Paradigmskiftet kan ses som förändringen av den politiskt normativa synen fast i liten skala det vill säga inom skolvärlden. (Persson, 2001).

5.2 Resultat och slutsatser med anknytning till litteraturen

Hur ska ett IUP material för särskolan se ut och vad ska den innehålla? Utformningen av IUP materialet skiljer sig från kommun till kommun. En av orsakerna till detta kan bero på vilka som tagit beslutet om införandet, rektorsområde eller kommunala tjänstemän, enligt Elfström (2004). Elfström menar att om beslutet tagits av förvaltning och någon där utformar materialet eller om personalen tagit beslutet och utformat materialet själv.

Ett IUP material för eleverna i särskolan ska innehålla utvecklingssteg från födseln och upp till gymnasiets slut anser grupperna. En fördel med ett material som innefattar utvecklingen hela vägen är att alla elever går att placera in i det. Om man under barnets tidiga år, innan det börjar skolan, får reda på att barnet tillhör särskolan, kan IUP materialet börja användas redan då.

De deltagande rektorsområdena har kommit fram till att IUP materialet ska följa särskolans och träningsskolans kursplaner. Den ska gå att anpassa till varje elev till viss del. Till exempel ska extra steg kunna läggas till. Innehållet i stegen ska även det kunna regleras till viss del, t.ex. när det står talar ska man i den del av verksamheten det finns behov, kunna ersätta med teckna eller kommunicera, eller ord som anses lämpligt för den kommunikation eleven använder.

Även Skolverket (1998) skriver om hur vi ska utgå varje enskild elev. Se s. 4-5.

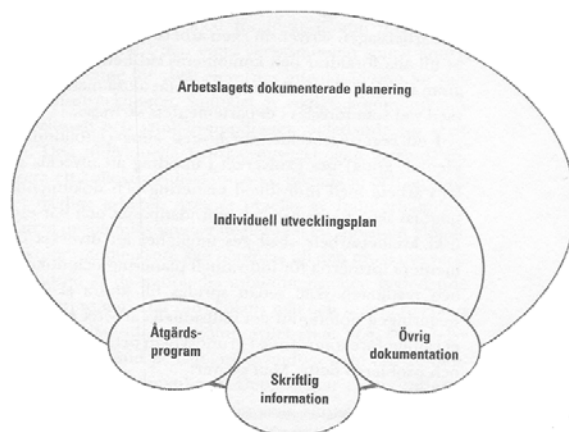
Det är viktigt att IUP materialet innehåller små steg eller punkter i stegen som kan bockas av innan hela steget fylls i. Förutom ett material som visar utvecklingen för föräldrar och elever på ett bra sätt t.ex. genom en trappa, måste en dokumentation av den pedagogiska verksamheten ingå i IUP materialet. Därför räcker det inte med en checklista, för både barn och föräldrar ska utvecklingen tydliggöras, menar Elfström (2004)

Grupperna diskuterade om en "normalkurva" skulle finnas med i materialet. De som var positiva till att en normalkurva skulle finnas med i IUP materialet arbetade i grupper där elever fanns som tillhör eller ligger på gränsen till grundskolan. I dessa grupper arbetades det med handikappmedvetenhet för elever och föräldrar, en "normalkurva" i IUP-materialet skulle kunna stödja ett sådant arbete, ansåg gruppen. Det kan vara viktigt för föräldrar och elever att kunna jämföra elevens utvecklingskurva med jämnåriga i grundskolan och deras utvecklingskurva. I de fall eleverna tillhör träningsskolan kanske inte jämförelsen är lika viktig. Gruppen enades om att "normalkurvan" ska finnas med i materialet men bör bara plockas fram när det anses relevant att jämföra den med elevens egen utvecklingskurva. Detta har framkommit i undersökningen men när vi tittar i Skolverket (1998) ser vi hur viktigt det är att utgå ifrån varje individ, anpassa efter varje individ. Det är viktigt att nå uppsatta mål, vi frågar oss om det är rättvist att jämföra uppsatta mål för individen med grundskolan då denne tillhör särskolan. Ska detta finnas med i en individuellutvecklingsplan eller inte?

Grupperna enades om att det i materialet skulle finnas utvecklingssteg från födseln till gymnasiesärskolan, dessutom skulle vissa steg från grundskolan även finnas med men uppdelat i mindre steg.

Eftersom materialet antogs bli väldigt omfattande uppkom idén att hela materialet skulle finnas på en CD där den del av varje ämne som berör den enskilda eleven ska kunna skrivas ut. En gång per halvår eller år ska CD-materialet revideras med det som varje arbetslag har synpunkter på efter att ha använt och satt sig in i materialet.

En av grupperna ansåg att det som komplement till IUP materialet bör finnas åtgärdsprogram vid de tillfällen det behövs en punktinsats tillfälligt.

Figur 3. Relationen mellan arbetslagets dokumenterade planering, den individuella utvecklingsplanen samt åtgärdsprogrammet och andra exempel på inslag i den individuella utvecklingsplanen (Skolverket, 2003).

När diskussionen togs upp igen angående utformningen av materialet bestämdes inte hur materialet skulle se ut men det framkom både fördelar och nackdelar, som grupperna vid beslutandet ska ta hänsyn till. Det positiva med formen av en trappa är att det är lättöverskådligt och tydligt. Som negativt kan nämnas att varken eleverna eller undervisningen följer en trappa och därför är det svårt att få rätt ordning på stegen. Utformas materialet som staplar eller som rutor finns ingen inbördes rangordning på dessa, det blir lättare att fylla i på olika ställen i materialet.

Gruppen diskuterade om materialet skulle skrivas utifrån barnets perspektiv dvs. jag kan... Enligt Persson (2003) bör materialet skrivas utifrån eleven, då det är denne det gäller. Dessutom anpassas språket till den nivå där alla inblandade förstår.

Vad ska ett IUP material i särskolan användas till? Ett IUP material för särskolan anser grupperna ska användas för att tydliggöra verksamheten för föräldrar och elever men även för att tydliggöra verksamheten för personalen. Det är lättare för ny personal att skapa sig en överblick över elevens situation och utveckling. Man kan följa den röda tråden på ett bättre sätt och det är lättare att lämna över eleven mellan stadierna i verksamheterna. Detta anser även Elfström (2004). Rektorsområdena anser att det är lättare att med ett IUP material och pedagogiska dokumentationer utvärdera de insatser som gjorts för eleven. Den enskilda eleven ska på ett enkelt sätt kunna se vart den är på väg och vad som är nästa mål. Föräldrarna ska känna sig delaktiga och även kunna se vilket mål som är nästa mål.

Utbildningsdepartementet (DS 2001:19) skriver att genom IUP finns en tydlig bild av var eleven befinner sig, var den är på väg och vad den arbetar med för tillfället. IUP materialet ska beskriva elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling men inte vara någon prestationsmätare. Viktiga förutsättningar för att materialet ska fungera är att samarbetet med hemmet fungerar, att eleven är engagerad och tar ansvar för sitt lärande.

Som personal ska vi kunna se hur arbetet tidigare har skett med eleven och hur det ska gå vidare. Dokumentationen över insatser är viktiga för att på ett tydligt sätt visa föräldrar och politiker hur vi arbetar i verksamheten. Eleverna i särskolan skiljer sig från varandra, detta resulterar i svårigheter att på ett sätt redovisa verksamheten för politiker och nämnd. I särskolan kan vi inte mäta undervisning och utveckling endast genom markering i tabeller

eller stegar utan det behövs även en redovisning av hur personalen arbetat med eleven. Insatserna kanske visar sig i den pedagogiska dokumentationen men inte i redovisningen över de steg som eleven tagit. Eriksson (1998) skriver att när tankar skrivs ned och inte bara talas bildas kvalitet. För att skriva ned tankar krävs reflektion menar han. De dokument som används för antecknandet kan användas för att faktiskt se vad som händer i verksamheten. Det är en förutsättning för att komma vidare.

Genom tydligheten med stegöversikten menar rektorsområdena att det skapas målmedvetenhet för eleverna vilket leder till att eleverna lätt kan bli påmind och vet vad de har att arbeta med. Genom detta skapas struktur i klassrummet. Utbildningsdepartementet (DS 2001:19) menar att det är viktigt att eleverna känner till de mål som finns uppsatta. Resultat eleverna når måste leda till reflektion, de måste följas upp och utvärderas.

Det är viktigt att tänka på vad vårt uppdrag som personal i särskolan innebär, vad som står i kursplanerna och var i IUP materialet det står, så att ingen del glöms bort. IUP materialet kan även hjälpa oss att synliggöra för personalen vilka delar de arbetar med och vilka delar de behöver arbeta med.

Materialet förväntas också bli en del av den kvalitetsredovisning som politiker i kommunerna vill få in efter varje läsår. Rektorer hoppas utarbeta något ur materialet som på ett bra sätt kvalitetsredovisar verksamheten.

Skolverket ställer krav på skriftliga dokumentationer genom de årliga kvalitetsredovisningarna. Där handlar det inte om att ta upp allt som har gjorts (teman, utbildningar, studiebesök etc.) utan mer om hur och varför det har gjorts, det vill säga syftet med arbetet. Det skrivna behövs för att kunna informera kommunpolitiker, föräldrar och allmänhet om skolans arbete. Den centrala huvudprocessen i skolan är elevers lärande. Den skriftliga dokumentationen skärper personalens syn och förståelse för kvalitetsfrågor. Genom att kunna och våga visa upp det pedagogiska arbetet, ges möjlighet att dra in så många som möjligt för att diskutera skolans arbete, och det skapar respekt. Det är först när man kan jämföra sitt arbete med hur det var tidigare eller med hur det är på andra ställen som man kan dra några slutsatser. Ett effektivt sätt att förbättras är att jämföra med sig själv och andra. (Eriksson, 1998)

5.3 Metoddiskussion

Vi valde att genomföra en kvalitativ undersökning med inspiration av aktionsforskning och med en etnografisk ansats. Undersökningen gick ut på att intervjua fokusgrupper, som bestod av personal från särskolan. Syftet var att undersöka hur personalen tycker att ett IUP material för särskolan ska se ut, vad det ska innehålla och vad det ska användas till. Enligt Rönnerman (1998) bygger aktionsforskningen på att en undersökning genomförs där utgångspunkten är en frågeställning. Kring frågeställningen utvecklas en diskussion som dokumenteras. Det som dokumenteras reflekteras det sedan runt och erfarenheterna sprids vidare.

Intervjuerna av fokusgrupperna fungerade som diskussioner i vilka vi som genomförde undersökningen deltog. Vi valde att inte spela in intervjuerna utan istället anteckna det som ansågs röra svaren på frågorna i frågeguiden. Redan här gjordes ett urval och en tolkning av materialet. Detta kan tolkas som att resultatet redan här kan ha påverkats. Vidare märktes efterhand att det troligen varit bättre att spela in intervjuerna på band. Övervägandet som gjordes var att antingen spela in med risk för svårigheter att höra vad som sades, eller att anteckna under tiden. Vi beslöt att anteckna eftersom vi antog att det viktigaste skulle komma ändå. Resultatet kan ha påverkats av detta genom att någon del kan ha gått förlorad. Vi tror att genom att vi sista gången läste upp all insamlad information minskade bortfallet av viktiga delar. I båda grupperna hade vi som moderatörer en etablerad plats vilket vi tror ledde till att alla vågade säga vad de tyckte och att vi kunde se till att alla fick komma till tals. Förförståelsen som vi hade genom våra arbetsplatser och genom den litteratur vi läst hjälpte

oss i diskussionerna att belägga viss information som inkom i diskussionerna. Exempel vid diskussionen kring hur vi skulle skriva materialet, om vi skulle skriva i jag kan form. Då hade vi läst i Skolverket (2003) om hur bra det var att skriva i just denna form eftersom språket då var tvunget att vara anpassat utifrån eleven.

Diskussionerna som ledde fram till resultatet, anser vi även att grundsärskolor som är på gång att utveckla ett IUP material eller som redan har påbörjat utvecklingen av ett IUP material, kan ha användning av. Det kan användas som en bank med tips idéer och övervägande som är nyttiga för diskussioner om utveckling av ett IUP material. De konkreta resultaten det vill säga de olika kategorierna som togs fram ur materialet som personalen i särskolan tycker symboliserar hur ett IUP material ska se ut, vad det ska innehålla och vad det ska användas till, kan ses som riktlinjer.

Tillförlitligheten i undersökningen anser vi är ganska stor inom särskolan. Särskolan kommer att kunna dra nytta av resultaten på det sätt som var syftet med undersökningen. Det som kan uppmärksammas är likheten mellan svaren i de båda grupperna. Vi som genomfört undersökningen har varit noga med att inte läsa varandras resultat för träffarna innan vi genomfört träffarna med vår egen fokusgrupp. För att sedan inte påverka resultatet i vår tolkning, bytte vi resultat och tolkade varandras resultat. Detta sattes sedan ihop till en sammanställning där de viktigaste punkterna som svarade på problemformuleringen togs ut och detta blev resultatet. Fokusgrupperna var sammansatta på liknande sätt i båda rektorsområdena. Detta kan ha lett till de liknande svaren. De liknande tolkningarna av svaren kan även ha berott på, att vi bytte material och tolkade varandras material. Genom detta påverkade vi båda materialen.

Det finns en allmän problematik gällande spridning av pedagogers kunskaper och erfarenheter när man tittar på skolutveckling skriver Rönnerman (2004). Frågor kring trovärdighet och tillförlitlighet blir aktuella när kunskapen ska användas av någon annan än den som har skapat den. Där kritiserar praktikerforskning bl.a. aktionsforskningen just för att den kunskap som utvecklas anses vara alltför praktikbunden och anses inte ha särskilt stor giltighet utanför den egna verksamheten. Lincoln och Guba (1985) i Rönnerman (2004) menar att det viktigaste är kunna visa på att forskarens tolkning är trovärdig för dem som bidrog med data till forskningen.

Tillförlitlighet i undersökningen är svår att avgöra. Tolkningar av resultaten har gjorts under tiden undersökningen genomfördes. Dessutom har det någon gång varit bortfall i någon av fokusgrupperna. Här ska tas hänsyn till den faktor att om någon annan genomför undersökningen någon annan stans så är både moderatören och fokusgruppen sammansatta med nya individer vilket naturligtvis kan leda undersökningen på en annan väg. Undersökningar som görs inom den kvalitativa formen är ofta svåra att generalisera just på grund av att de söker människors åsikter och så fort de byts ut vet vi inte vart det leder.

Dessutom kan sägas att om någon genomfört undersökningen med samma frågeguide som någon av oss och i samma fokusgrupp som någon av oss, så är det fortfarande osäkert om samma resultat framkommit. Detta eftersom redan vid anteckningarna under diskussionerna gjordes ett val och en tolkning. Det kan räcka med att en person byts ut för att förändra undersökningens resultat. För att stärka trovärdigheten ytterligare valde moderatorerna att när de sammanställt resultaten, läsa upp dessa för fokusgruppen för att få bekräftat att tolkningen gjorts korrekt ur deras synvinkel.

Dadds menar vidare i Rönnerman (2004) att den akademiska världen måste acceptera nya sätt på vilka aktionsforskningens resultat redovisas, till exempel sådana sätt som tilltalar skolvärlden och förenklar för pedagoger att ta till sig kunskapen som framkommit ur forskningen. Rönnerman (2004) skriver vidare om en antologi, International Action Research A casebook for educational reform (1997), där flera författare uttalar att fler praktiker engagerar sig i forskningen genom aktionsforskningen, den öppnar möjligheter. Genom

aktionsforskningen kan pedagoger aktivt delta i forskning som grundar sig i deras praktik och därmed vara med att skapa nya kunskapsplattformar.

6 Sammanfattning

Många är de namn och utformningar som kännetecknar material där personal i skolan individanpassar undervisning. Det finns individuell plan och individuell målplan som ex.

Hösten 2004 kom Carlbeckkommitténs förslag till regeringen: För oss tillsammans: Om utbildning och utvecklingsstörning. I detta material fanns förslaget om införande av individuella utvecklingsplaner för varje elev i särskolan. Eftersom vi arbetar inom särskolan ansåg vi att ämnet IUP var intressant och något som kommer att påverka vårt arbete. Beslutet om införande av IUP i kommunerna kommer från politikerna i de lokala skolplanerna. Därefter har ansvaret på införandet lagts ut på rektorerna som därefter gått ut till personalen.

Eftersom vi ville få fram gruppens åsikter gjordes valet att utföra intervjuer i grupper, så kallade fokusgrupper. Undersökningen inriktades mot ett material som kunde användas vid utformning och framarbetande av en IUP.

I våra styrdokument för skolan står både om rektorsansvar att kvalitetsredovisa, lärares ansvar att individanpassa undervisningen samt föräldrars rätt att vara delaktiga i sina barns utbildning.

För att få en teoretiskanknytning började vi med att fördjupa oss i litteratur som redan fanns i ämnet. Som teoretisk utgångspunkt valdes Giddens (1991,1999) och Helldin (2001, 2002) och deras syn kring individualisering. Även Persson (2001) användes och hans teorier kring specialpedagogiken som tvärvetenskapligt forskningsfält. Specialpedagogiken och hur den arbetar med eleverna har svängt fram och åter genom historien. Från att knyta problemen till individen, till att börja söka efter faktorer runt eleven som kan påverka de svårigheter som uppstår i samspel med miljön. Specialpedagogernas roll har svängt med, från att plocka ut elever ur klassrummet för en till en undervisning, till att gå in i klassrummet och stötta eleven eller stötta pedagogen innan lektion med planering så att alla elever kan delta i undervisningen. Här kommer behovet av ett IUP material in i skolan.

I undersökningen intervjuas personal i särskolan angående deras åsikter om hur en IUP för särskolan ska se ut, vad den ska innehålla och vad den ska användas till. Eftersom undersökningen vill få fram personalens åsikter anser vi att undersökningen är en kvalitativ undersökning. Då materialet redan från insamlandet troligen påverkas av moderatorerna, genom reflektioner och tolkning redan vid insamlandet av information, menar vi att undersökningen även kan anses ha inspiration från etnografin.

Intervjuerna genomfördes på två rektorsområden i fokusgrupper med personal från särskolans olika former, särskola, träningsskola och integrerade särskolegrupper. Till intervjuerna hade moderatorerna med sig en frågeguide som användes som diskussionsunderlag. Speciellt med formen fokusgrupp är att den som leder intervjun, (moderatoren) får delta aktivt i diskussionen runt ämnet, vilket vi beslutade att göra.

Under diskussionerna skrev moderatoren ned det som ansågs vara av vikt utifrån frågeguiden. Redan här gjordes en första analys av materialet. För att tillförlitligheten i materialet skulle öka bytte moderatorerna material med varandra och tolkade varandras material, innan det sammanställdes och tolkades en sista gång. Efter att tolkning av materialet gjorts en sista gång återvände moderatorerna till rektorsområdena för att läsa upp materialet och förvissa sig om att allt var rätt uppfattat.

I diskussionen jämförs resultatet med den litteratur som tagits upp i litteraturgenomgången. Resultaten diskuteras utifrån de teoretiska anknytningarna. Giddens (1999), Persson (2001) och Helldins (2002) perspektiv på individualisering och resultatet för undersökningen, diskuteras. Valet av metod diskuteras, överväganden som gjorts och om undersökningen kunde gjorts annorlunda. Till exempel genomförts på flera rektorsområden.

Undersökningen resulterade i olika kategorier som svarar på frågorna:

- Hur ska en IUP för särskolan se ut och vad ska den innehålla?
- Vad ska en IUP för särskolan användas till?

Gruppens mening var att ett IUP material för särskolan ska innehålla små utvecklingssteg från födseln och upp till gymnasieskolans slut. Den ska följa särskolans kursplaner, den ska kunna anpassas efter varje elev. Den ska också innehålla en dokumentation av den pedagogiska verksamheten. IUP materialet ska tydliggöra verksamheten för föräldrar, elever och personal. Den ska underlätta utvärdering av insatser som gjorts.

Vi anser att resultatet kan användas av andra särskolor som ska införa IUP och som ska utveckla ett material för detta, eller de som nyligen har påbörjat detta arbete. Om undersökningen skulle följas upp med ytterligare undersökning, tycker vi att det skulle vara intressant att göra en större undersökning i samma ämne, på fler rektorsområden. Det skulle dessutom vara av intresse att ta reda på hur användandet av det material som framkommer i rektorsområdena fungerar.

7 Referenser

- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Elfström, I. (2004). *Varför individuella utvecklingsplaner? - En studie om ett nytt utvärderingsverktyg i förskolan*.
<http://www.skolutveckling.se/utvecklingsteman/individuellplanering/Pdf/varforiup.pdf>
050426.
- Ellmin, R & Josefsson, L. (1995). *Utvecklingssamtal i skolan - En levande dialog*. Göteborg: Gothia.
- Emanuelsson, I. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området : en kunskapsöversikt*. Stockholm : Statens skolverk : Liber distribution.
- Eriksson, M. (1998). *Kvalitetstänkande skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Folkesson, L. (2004) *Aktionsforskning – på vems villkor?* (s.111-124) I: Rönnerman, K. (2004) *Aktionsforskning i praktiken – erfarenheter och reflektioner* Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A. (1991). *Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos AB.
- Giddens, A (1999). *Tredje vägen*. Stockholm: Atlas förlag.
- Helldin, R. (2001). *Kommunerna och den specialpedagogiska verksamheten*. Enskede : TPB.
- Helldin, R. (2002). *Specialpedagogisk forskning*. Stockholm: Liber Distribution.
- Hedenquist, J-A.& Håkansson, J. (2001). *Formulera och utvärdera mål*. Uppsala: Nina tryckeri.
- Jacobsen, D I. (2002). *Vad, hur och varför?* Lund: Studentlitteratur.
- Karlsudd, P. (2002) *Tillsammans* s.21.
<http://www.karlstad.se/bu/sarskolansrikskonferens/tillsammans.pdf> 050425
- Kocken, U.& Larsson Lindholm, M.(2001). *Kvalitet [vad är det?] Inspirationskälla för kvalitetsutveckling i skolan*. Johansson & Skyttmo förlag.
- Kullberg, K. (1996). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lärarnas tidning (2005). Årgång 16. Nr 7 s. 4 Stockholm: Lärarförbundet.
- Löfquist, S. (1999). *Den bångstyriga verkligheten*. Umeå: Umeå universitet. Statsvetenskapliga institutionen.
- Merriam, S. B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Myndigheten för skolutveckling (2004). *Individuell planering och dokumentation i grundskolan*.
http://www.skolutveckling.se/publikationer/publ/main?uri=scam%3A%2F%2Fpubl%2F156&cmd=download_050426.

Persson, B. (1998). *Den motsägelsefulla specialpedagogiken*. Göteborg: Göteborgs Universitet: Institutionen för specialpedagogik.

Persson, B. (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber distribution.

Roll-Pettersson, L. (1999). *Specialpedagogisk verksamhet utifrån lärares och föräldrars behov*. Stockholm: Lärarhögskolan.

Rönnerman, K. (1998). *Utvecklingsarbete: En grund för lärares lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Rönnerman, K. (Red.).(2004). *Aktionsforskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet : Lpo 94, anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm : Utbildningsdep., Regeringskansliet : Fritzes.

Skolverket (2003). *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan*. Stockholm: Fritzes.

Skrtic, T (1995). *Disability and democracy : reconstructing (special) education for postmodernity*. New York : Teachers College Press.

SOU 1997:157 (1997) *Att erövra omvärlden*.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/52/24/61fa71bf.pdf> 050411.

SOU 1998:66 (1998). *Utredningen om funktionshindrade barn i skolan*.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/22905> 050114.

SOU 2003:35 *För den jag är*. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/09/90/3f7d5266.pdf> 050523

SOU 2004:98 (2004). *För oss tillsammans: Om utbildning och utvecklingsstörning*. Stockholm: Fritzes.

Svenska Uneskorådet (2001). *Salamancadeklarationen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Tideman, M.(2000). *Normalisering och kategorisering*. Lund: Studentlitteratur.

Tideman, M. Rosenqvist, J. Lansheim, B. Ranagården,L. Jacobsson,K. (2004). *Den stora utmaningen*. Halmstad : [Wigforssinstitutet för välfärdsforskning], Högsk. ; Malmö

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund : Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2001). *Elevers framgång - skolans ansvar DS 2001:19*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer*.
http://www.vr.se/filesserver/index.asp?fil=ZOKCAOA10OJ0_050126.

Zetterström, A. (2003). *Att arbeta med IUP*. Göteborg: Gothia.

Frågeguide

Hur tycker du/ni att en bra IUP för grundskolan ska se ut?

Vad ska en IUP för grundskolan innehålla?

Hur bör en IUP för grundskolan utformas?

Vad ska en IUP för grundskolan användas till?

Vad förväntas införandet av IUP resultera i?

Vem har tagit beslutet om införandet av IUP?

Hur påverkas den enskilda eleven av IUP?

Hur påverkas klassen eller skolan av IUP?

Vad är positivt med införandet av IUP i grundskolan?

Finns det något negativt med införandet av IUP i grundskolan?

Hur påverkar IUP samarbetet med hemmet vid utvecklingssamtal?

Hur påverkas elevernas samarbetsförmåga då, IUP inriktas på individuell utveckling?